

# Elena Ferrante

GENIÁLNÍ PŘÍTELKYŇE  
/ DÍL TŘETÍ

Příběh těch, co  
odcházejí, a těch,  
kteří zůstanou



PROSTOR



Elena Ferrante  
**Příběh těch, co odcházejí, a těch, kteří zůstanou**  
*Geniální přítelkyně, díl třetí*

PROSTOR



Elena Ferrante

PŘÍBĚH TĚCH, CO  
ODCHÁZEJÍ, A TĚCH,  
KTEŘÍ ZŮSTANOU

Geniální přítelkyně, díl třetí

Mezičas

*přeložila Alice Flemrová*



PROSTOR | PRAHA | 2017

Copyright © 2013 by Edizioni e/o  
Czech edition © PROSTOR, 2017  
Translation © Alice Flemrová, 2017

ISBN 9788072603640

Questo libro è stato tradotto grazie ad un contributo alla traduzione assegnato dal Ministero degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale Italiano.

Tato kniha vychází za finanční podpory italského Ministerstva zahraničních věcí a mezinárodní spolupráce.



SEZNAM POSTAV  
SE ZMÍNKAMI O UDÁLOSTECH  
Z PŘEDCHOZÍCH DÍLŮ

**Cerullovi (rodina přístipkáře):**

*Fernando Cerullo*, švec, Lilin otec. Po obecné škole dceři nedovolil dál studovat.

*Nunzia Cerullová*, Lilina matka. S dcerou má blízký vztah, ale nemá dost autority, aby ji podpořila proti vůli otce.

*Raffaella Cerullová*, řečená Lina nebo Lila. Narodila se v srpnu 1944. V šestašedesáti letech z Neapole beze stopy zmizí. Výjimečně nadaná žačka, v deseti letech napíše povídku nazvanou *Modrá víla*. Po ukončení obecné školy nepokračuje ve studiu a učí se ševcovskému řemeslu. Jako mladička se provdá za Stefana Carracciho a s úspěchem vede nejdřív lahůdkářství v nové čtvrti, potom obchod s obuví na piazza dei Martiri. O prázdninách na Ischii se zamiluje do Nina Sarratora, kvůli kterému opustí manžela. Po ztroskotání soužití s Ninem a narození syna Gennara Lila od manžela odejde definitivně, když zjistí, že se Stefanem čeká dítě Ada Cappucciová. Odstěhuje se s Enzem Scannem do čtvrti San Giovanni a Teduccio a začne

pracovat v továrně na uzeniny, kterou vlastní Bruno Soccavo.

*Rino Cerullo*, Lilin starší bratr, taky švec. Společně se svým otcem Fernandem si díky Lile a penězům Stefana Carracciho založí obuvnický závod Cerullo. Ožení se se Stefanovou sestrou Pinucciou Carracciovou a má s ní syna Ferdinanda, řečeného Dino. Lilino první dítě se jmenuje Rino právě po něm.

*Další děti.*

### **Grecovi (rodina vrátného):**

*Elena Grecová*, řečená Lenuccia nebo Lenù. Narodená v srpnu 1944, autorka dlouhého příběhu, který právě čteme. Elena jej začne psát ve chvíli, kdy zjistí, že její kamarádka z dětství Lina Cerullová, které jen ona říká Lila, zmizela. Elena po obecné škole dál studuje a je čím dál úspěšnější. Na gymnáziu jí její schopnosti a ochrana ze strany profesorky Galianiové umožní vyjít beztretně ze sporu s profesorem náboženství ohledně role Ducha svatého. Na podnět Nina Sarratora, do něhož je potají zamilovaná už od útlého dětství, a s cennou Lilinou pomocí o tom sporu napíše článek, který ale nakonec časopis, s nímž Nino spolupracuje, neotiskne. Elenina brilantní studijní dráha je završena promócí na univerzitě Scuola Normale v Pise, kde se seznámí a posléze zasnoubí s Pietrem Airotou, a také vydáním románu, v němž je zpracován život ve čtvrti a pubertální zážitky z Ischie.

*Peppe, Gianni a Elisa*, Elenini mladší sourozenci. Otec, vrátný na radnici.

*Matka*, žena v domácnosti. Její kulhavá chůze Elenu traumatizuje.



**Carracciovi (rodina dona Achilla):**

*Don Achille Carracci*, obr lidožrout z pohádek, šmelinář a lichvář. Byl zavražděn.

*Maria Carracciová*, manželka dona Achilla, matka Stefana, Pinuccii a Alfonsa. Pracuje v rodinném lahůdkářství.

*Stefano Carracci*, syn nebožtíka dona Achilla, Lilin manžel. Spravuje jmění nashromážděné otcem a časem se z něj díky dvěma prosperujícím lahůdkářstvím a obchodu s obuví na piazza dei Martiri, který si otevře společně s bratry Solarovými, stane úspěšný obchodník. Nespokojený s bouřlivým manželstvím s Lilou, naváže vztah s Adou Cappucciovou a začne s ní žít poté, co ona otěhotní a co se Lila odstěhuje do San Giovanni a Teduccio.

*Pinuccia*, dcera dona Achilla. Nejdřív pracuje v rodinném lahůdkářství, potom v obchodě s obuví. Provdá se za Lilina bratra Rina a má s ním syna Ferdinanda, řečeného Dino.

*Alfonso*, syn dona Achilla. Elenin soused z lavice. Chodí s Marisou Sarratorovou a stane se vedoucím obchodu s obuví na piazza dei Martiri.

**Pelusovi (rodina truhláře):**

*Alfredo Peluso*, truhlář. Komunista. Byl obviněn z vraždy dona Achilla, odsouzen a poslán do vězení, kde umírá.

*Giuseppina Pelusová*, Alfredova manželka. Dělnice z tabákové továrny, oddaně se věnuje dětem a uvězněnému manželovi. Po jeho smrti spáchá sebevraždu.

*Pasquale Peluso*, nejstarší syn Alfreda a Giuseppiny, zedník, militantní komunista. Jako první si všiml Liliny krásy a vyznal jí lásku. Nesnáší Solarovy. Byl zasnoubený s Adou Cappucciovou.

*Carmela Pelusová*, která si říká taky Carmen. Pasqualova sestra, prodavačka v galanterii, ale Lila ji brzy přijme do Stefanova nového lahůdkářství. Dlouho chodila s Enzem Scannem, ale ten ji po návratu z vojny bez vysvětlení opustí. Ona se následně zasnoubí s pumpařem z hlavní ulice.

*Další děti.*

**Cappuccioví (rodina šílené vdovy):**

*Melina*, příbuzná Nunzie Cerullové, vdova. Myje schody v činžácích ve staré čtvrti. Byla milenkou Donata Sarratora, Ninova otce. Jejich vztah byl důvodem, proč se Sarratorovi odstěhovali ze čtvrti, a Melina kvůli tomu skoro přišla o rozum.

*Melinin manžel*, vykládal přepravky na zelinářském trhu a zemřel za nevyjasněných okolností.

*Ada Cappucciová*, Melinina dcera. V dospívání pomáhala matce mýt schody. Díky Lile je přijata jako prodavačka do lahůdkářství ve staré čtvrti. Dlouho je zasnoubená s Pasqualem Pelusem, stane se milenkou Stefana Carracciho: když otěhotní, začne s ním žít. Z jejich vztahu se narodí holčička Maria.

*Antonio Cappuccio*, její bratr, automechanik. Chodil s Elenou a strašně žárlil na Nina Sarratora. Představa odjezdu na vojnu ho velice znepokojuje, ale když se Elena obrátí na bratry Solarovy, aby mu pomohla vyhnout se odvodu, cítí se tím tak hluboce ponížen, že jejich vztah ukončí. Během vojenské služby prodělá vážný nervový záchvat a je předčasně propuštěn. Po návratu do čtvrti ho chudoba donutí vstoupit do služeb Michela Solary a ten ho pak pošle do Německa s dlouhodobým a záhadným úkolem.

*Další děti.*

**Sarratorovi (rodina železničáře-básníka):**

*Donato Sarratore*, průvodčí, básník, novinář. Velký donchuán, byl milencem Meliny Cappuciové. Když tráví Elena prázdniny na Ischii a bydlí ve stejném domě jako Sarratorovi, je nucena narychlo odjet z ostrova, aby se vyhnula sexuálnímu obtěžování z Donatovy strany. Následujícího léta s ním ale přijde o panenství na pláži, aby přehlušila bolest, kterou jí působí vztah Nina s Lilou. Elena chce tuhle ponižující zkušenost něčím vypudit z mysli, a tak o tom napíše knihu, kterou jí vydají.

*Lidia Sarratorová*, Donatova manželka.

*Nino Sarratore*, nejstarší z pěti dětí Donata a Lidie. Nesnáší svého otce. Je to vynikající student a udržuje dlouhý tajný poměr s Lilou, který vyústí v kratičké soužití, když ona otěhotní.

*Marisa Sarratorová*, Ninova sestra. Je zasnoubená s Alfonsem Carraccim.

*Pino, Clelia a Ciro Sarratorovi*, mladší děti Donata a Lidie.

**Scannovi (rodina zelináře):**

*Nicola Scanno*, zelinář, zemřel na zápal plic.

*Assunta Scannová*, Nicolova manželka, zemřela na rakovinu.

*Enzo Scanno*, syn Nicolý a Assunty, taky zelinář.

Lila k němu od dětství cítí náklonnost. Enzo byl dlouhou dobu zasnoubený s Carmen Pelusovou, tu ale po návratu z vojny bez vysvětlení opustí. Na vojně začne znovu studovat, odmaturuje a získá osvědčení průmyslového znalce. Když se Lila rozhodne odejít navždy od Stefana, postará se o ni i o jejího syna Genara a odveze je, aby s ním žili v San Giovanni a Teduccio.

*Další děti.*

**Solarovi (rodina majitele baru Solara s cukrárnou):**

*Silvio Solara*, majitel baru s cukrárnou, stoupenec monarchie a fašista, camorrista napojený na ilegální obchody ve čtvrti. Postavil se proti vzniku obuvnického závodu Cerullo.

*Manuela Solarová*, Silviova manželka, lichvářka: ve čtvrti se všichni děsí jejího červeného sešitu.

*Marcello a Michele Solarovi*, synové Silvia a Manuely. Náfukové, násilníci, dívky ze čtvrti je přesto milují, s výjimkou Lily samozřejmě. Marcello se do Lily zamiluje, ale ona ho odmítne. Michele, o něco mladší než Marcello, je chladnější, inteligentnější, surovější. Chodí s Gigliolou, dcerou cukráře, ale v průběhu let si vypěstuje chorobnou posedlost Lilou.

**Spagnuolovi (rodina cukráře):**

*Pan Spagnuolo*, cukrář z baru Solara s cukrárnou.

*Rosa Spagnuolová*, cukrářova manželka.

*Gigliola Spagnuolová*, cukrářova dcera, chodí s Michelelem Solarou.

*Další děti.*

**Airotovi:**

*Guido Airoti*, profesor řecké literatury.

*Adele*, jeho manželka. Spolupracuje s milánským nakladatelstvím, které vydá Elenin román.

*Mariarosa Airotová*, starší dcera, profesorka dějin umění v Miláně.

*Pietro Airoti*, Elenin spolužák z univerzity a její snoubenec, je předurčený k zářné akademické dráze.

### **Učitelé:**

*Ferraro*, učitel z obecné školy a knihovník. V dětství od něj Lila i Elena dostaly odměnu za čtenářskou píli.

*Olivierová*, učitelka z obecné školy. Jako první si všimla Liliných a Eleniných schopností. Lila napsala v deseti letech krátkou povídku s názvem *Modrá víla*. Ta se moc líbila Eleně, která ji Olivierové dala přečíst. Ale učitelka byla rozzlobená, protože se Lilini rodiče rozhodli, že dceru nepošlou na měšťanku, a o povídce se nikdy nevyjádřila. Naopak se o Lilu přestala zajímat a soustředila se pouze na Elenin úspěch. Umírá po dlouhé nemoci krátce po Elenině promoci.

*Gerace*, profesor na nižším gymnáziu.

*Galianiová*, profesorka na gymnáziu. Nesmírně vzdělaná pedagožka, komunistka. Elenina inteligence ji okamžitě uchvátí. Půjčuje jí knihy, postaví se za ni při konfliktu s učitelem náboženství, pozve ji k sobě domů na večírek pořádaný jejími dětmi. Jejich vztahy ochladnou, když Nino opustí Nadiu, protože vzplane vášní k Lile.

### **Další postavy:**

*Gino*, lékárníkův syn. Elenina první známost.

*Nella Incardová*, sestřenice učitelky Olivierové, žije v Baranu na Ischii a v létě pronajímá několik pokojů ve svém domě rodině Sarratorových. Jedny prázdniny poskytla ubytování Eleně.

*Armando*, student medicíny, syn profesorky Galianiové.

*Nadia*, studentka, dcera profesorky Galianiové, chodí s Ninem, který se s ní rozejde dopisem z Ischie, když se zamiluje do Lily.

*Bruno Soccavo*, kamarád Nina Sarratora a syn bohatého průmyslníka ze San Giovanni a Teduccio. Zaměstná Lilu v rodinné továrně na uzeniny.

*Franco Mari*, student a Elenin kluk v prvních letech univerzitního studia.

MEZIČAS





Naposledy jsem Lilu viděla před pěti lety, v zimě roku 2005. Procházely jsme se brzy ráno po hlavní ulici a tak jako už spoustu let jsme se nedokázaly cítit uvolněně. Mluvila jsem jen já, pokud si vzpomínám, ona si něco pobrukovala, zdрави-la lidi, kteří jí ani neodpovídali, když mě výjimečně přerušila, omezovala se na zvolání bez zjevné souvislosti s tím, co jsem říkala. Během let se přihodilo moc ošklivých věcí, některé byly strašné, a abychom zas našly vzájemnou důvěrnost, musely bychom si sdělit své tajné myšlenky, jenže já neměla sílu najít slova a jí, která sílu možná měla, scházela chuť, neviděla v tom žádný smysl.

V každém případě jsem ji ale měla moc ráda, a když jsem přijela do Neapole, snažila jsem se s ní pokaždé setkat, třebaže musím říct, že jsem z toho měla trochu strach. Hrozně se změnila. Obě nás už přemohlo stáří, ale zatímco já bojov-la se sklonem k nadváze, ona byla pořád kost a kůže. Nosila krátké vlasy, které si sama stříhala, úplně bílé, ne záměrně, ale protože o sebe nepečovala. Ve tváři, do níž se pořádně zaryl zub času, se stále více podobala svému otci. Nervózně se smála, znělo to skoro jako vřeštění, a mluvila moc nahlas. Nepřetržitě gestikulovala a do pohybů vkládala tak divokou rozhodnost, až se zdálo, že chce rozpúlit nízké čínžáky, ulici, kolemjdoucí i mě.

Byly jsme zrovna v úrovni základní školy, když kolem nás proběhl zadýchaný mladík, kterého jsem neznala, a křikl na

ni, že na záhoně vedle kostela našli mrtvolu nějaké ženy. Spěchaly jsme k parčíku, Lila mě zatáhla do hloučku čumilů, neurvale si jím proklestila cestu. Žena ležela na boku, byla mimořádně tlustá, na sobě měla tmavozelený přšiplášť už dávno vyšlý z módy. Lila ji hned poznala, já ne: byla to naše kamarádka z dětství Gigliola Spagnuolová, bývalá manželka Michela Solary.

Neviděla jsem ji pár desítek let. Krásná tvář jí zošklivěla, kotníky zdeformoval otok. Vlasy, kdysi hnědé, teď měly ohnivě rudou barvu, dlouhé jako zamlada, ale prořídle, rozprostřené na okopané hlíně. Jen na jedné noze měla sešmajdaný střevíc na nízkém podpatku, tu druhou obepínala šedá vlněná punčocha s dírou na palci a střevíc ležel asi o metr dál, jako kdyby si ho vyzula, když kopala bolestí nebo strachy. Rozplakala jsem se; Lila se na mě rozmrzele podívala.

Usazené na nedaleké lavičce jsme mlčky čekaly, až Gigliolu odvezou. Co se jí stalo, jak zemřela, to se zatím nevědělo. Odešly jsme k Lile domů, do starého bytečku po rodičích, ve kterém teď žila se synem Rinem. Bavily jsme se o naší kamarádce, ona o ní říkala ošklivé věci, o životě, který vedla, o jejích nárocích, o jejích podlostech. Ale teď jsem zas nedokázala poslouchat já, myslela jsem na tu tvář zabořenou z profilu v hlíně, na to, jak byly řídké ty dlouhé vlasy, na prosvítající bělost lebky. Kolik lidí, kteří byli dětmi ve stejné době jako my, už nežilo, zmizeli z povrchu zemského kvůli nemoci, protože jejich nervový systém nevydržel šmirglóváni trýzně, protože byla prolita jejich krev. Chvíli jsme zůstaly laxe sedět v kuchyni, aniž se některá z nás rozhoupala, aby sklidila ze stolu, pak jsme zas vyšly ven.

Slunce krásného zimního dne dodávalo věcem klidný vzhled. Stará čtvrť zůstala na rozdíl od nás pořád stejná. Času odolávaly nízké šedivé činžáky, dvůr našich her, hlavní ulice, temný chřtán tunelu i násilí. Zato okolní krajina se změnila. Zelenkává plocha rybníků už tam nebyla, stará konzervárna se rozplynula. Na jejich místě se leskly skleněné mrakodrapy, kdysi znamení zářné budoucnosti, jíž nikdy nikdo nevěřil. V průběhu let jsem zaznamenala veškeré

změny, občas zvědavě, častěji roztržitě. Jako malá holka jsem si představovala, že za hranicemi čtvrti Neapol nabízí divy. Například mrakodrap u hlavního nádraží mě před desítkami let velice uchvátil tím, jak se zdvíhal patro za patrem, kost-ra budovy, jež nám tehdy vedle originálního železničního nádraží připadala vysokánská. To jsem panečku žasla, když jsem procházela po piazza Garibaldi: koukni, to je vejška, říkala jsem Lile, Carmen, Pasqualovi, Adě, Antoniovi, všem tehdejším kamarádům, se kterými jsem se vydávala k moři, na okraj bohatých čtvrtí. Tam nahoře bydlí andělé, myslela jsem si, a určitě si užívají výhledu na celé město. Jak by se mi bylo líbilo tam vyšplhat, vylézt až na vrchol. Byl to *naš* mrakodrap, i když nestál v naší čtvrti, viděli jsme ho růst den po dni. Jenže práce se pak zastavily. Když jsem se vracela domů z Pisy, spíš než jako symbol společenské obnovy mi nádražní mrakodrap připadal jako další z doupat nevykonnosti.

V té době jsem dospěla k názoru, že mezi naší čtvrtí a Neapolí není žádný velký rozdíl, mizérie klouzala z jedné do druhé bez narušení kontinuity. Při každém návratu jsem nacházela město čím dál rozdrolenější, neschopné čelit změnám ročních období, horku, zimě, a zejména bouřkám. Tu dešť zatopil hlavní nádraží, tu se zřítily nákupní galerie naproti archeologickému muzeu, tu došlo k sesuvu půdy, přestala fungovat elektřina. Pamatovala jsem si tmavé ulice plné nebezpečí, stále chaotičtější dopravu, dláždění samý výmol, široké kaluže. Přeplněná kanalizace vypouštěla gejzíry a sliz. Lávy vody a výkalů a smetí a bakterií se řinuly do moře z kopců obtěžkaných zbrusu novými a nepevnými stavbami nebo rozežíraly podzemí. Lidé umírali na zanedbanou péči, korupci, svévoli, a přesto v každých dalších volbách dávali svůj nadšený hlas politikům, kteří se zasloužili o to, že byl jejich život nesnesitelný. Jakmile jsem vystoupila z vlaku, v místech, kde jsem vyrostla, jsem se pohybovala obezřetně a dávala jsem si pozor, abych mluvila jen dialektem, jako bych chtěla dát na vědomí: *jsem jedna z vás, neubližujte mi.*

Když jsem odpromovala, když jsem vrhla na papír povídku, z níž se zcela nečekaně během několika měsíců stala kniha,

zdálo se mi, že ve světě, odkud jsem pocházela, se všechno ještě zhoršilo. Zatímco v Pise, v Miláně jsem se cítila dobře, chvílemi dokonce i šťastná, ve svém městě jsem se při každém návratu strachovala, že mi nějaká nenadálá událost zabrání odtamtud uniknout, že o věci, které jsem si vydobyla, přijdu. Nebudu moct odjet za Pietrem, za kterého jsem se měla brzo provdat; bude mi odepřen vstup do čistounkého prostoru nakladatelství; nebudu si už moct užívat vybraných způsobů své budoucí tchyně Adele, matky, jakou ta moje nikdy nebyla. Už v minulosti mi město připadalo přelidněné, tlačence od piazza Garibaldi až k Forcelle, k Duchesce, Lavinaiu, Rettifilu. Na konci šedesátých let jsem měla dojem, že dav ještě zhoustl a že se nesnášenlivost a agresivita šíří nekontrolovatelným způsobem. Jednoho rána jsem se vydala až do via Mezzocannone, kde jsem pár let předtím pracovala jako prodavačka v jednom knihkupectví. Šla jsem tam ze zvědavosti, abych znovu uviděla místo, kde jsem makala, a hlavně abych si prohlédla univerzitu, kam jsem nikdy nevkročila. Chtěla jsem ji porovnat s tou v Pise, se Scuola Normale Superiore, dokonce jsem doufala, že narazím na děti profesorky Galianiové, na Armanda, na Nadiu, a pochlubím se jim tím, čeho jsem dosáhla. Ale ulice i prostory univerzity ve mně vzbudily tíseň, byly napěchované studenty z Neapole a Kampánie a celého Jihu, jak dobře oblečenou, hlučnou, sebejistou mládeží, tak kluky a holky, kteří se chovali hrubě a podřízeně zároveň. Houfovali se u vchodů, v aulách, před sekretariáty, kde se tvořily dlouhé, často svárivé fronty. Tři nebo čtyři studenti se začali zničehonic mlátit pár kroků ode mě, jako kdyby jim stačilo se vidět, aby začaly padat urážky a rány, běsnící samci hulákající svou touhu po krvi v dialektu, kterému jsem sama stěží rozuměla. Rychle jsem odešla, jako kdyby se o mě na místě, které jsem si představovala bezpečné, obývané jen zdravým rozumem, oťrelo cosi hrozivého.

Zkrátka mi to rok od roku připadalo horší. V tom období dešťů město ještě jednou popraskalo, celý činžák se naklonil ke straně jako člověk, co se opře o područku starého křesla prožraného červotočem, a ta se zlomí. Mrtví, zranění.

A křik, rány holí, petardy. Jako kdyby město střídalo v útro-  
bách zlost, kterou ze sebe nemohlo dostat ven, a tak je ta  
zlost nahlodávala nebo se drala na povrch v podobě vře-  
dů plných jedu proti všem: dětem, dospělým, starým lidem,  
lidem z jiných měst, Američanům z NATO, turistům všech  
národností, samotným Neapolcům. Jak přežít na tom místě  
nepořádku a nebezpečí, na periferii, v centru, na kopcích,  
pod Vesuvem? Jaký strašný dojem ve mně zanechala čtvrt  
San Giovanni a Teduccio, i cesta tam. Jaký strašný dojem  
ve mně zanechala továrna, kde Lila pracovala, i Lila samotná,  
Lila s malým dítětem, Lila, která žila v ubohé barabizně  
s Enzem, i když spolu nespali. Řekla, že Enzo chce studovat  
funkce elektronických počítačů a ona že se mu snaží pomá-  
hat. V hlavě mi zůstal znít její hlas, který se snažil vymazat  
San Giovanni, salámy, pach továrny, její stav a s předstíra-  
nou kompetencí zmiňoval výzkumná centra typu kybernetické  
středisko milánské státní univerzity, sovětské centrum  
pro využití počítačů v sociálních vědách. Chtěla mi namlu-  
vit, že brzy vznikne podobné centrum i v Neapoli. Pomyslela  
jsem si: v Miláně možná ano, v Sovětském svazu určitě, ale  
tady ne, tady jsou to jen šílené nápady tvojí nezvladatelné  
hlavy, do kterých zatahuješ i toho chudáka oddaného Enza.  
Naopak je třeba odejít. S konečnou platností se odsud zdejch-  
nout někam hodně daleko od života, který jsme vedly už od  
narození. Usadit se na dobře organizovaných územích, kde  
je opravdu všechno možné. A tak jsem vzala roha. Ale jen  
abych v následujících desetiletích zjistila, že jsem se spletla,  
že je to řetěz se stále většími oky: čtvrt odkazovala k městu,  
město k Itálii, Itálie k Evropě, Evropa k celé planetě. Dneska  
to vidím takhle: není nemocná naše čtvrt ani Neapol, ale ze-  
měkoule, vesmír nebo vesmíry. A jde jen o to umět zatajovat  
a zatajovat i sám před sebou pravý stav věcí.

Onoho odpoledne v zimě roku 2005 jsem tohle říkala Li-  
le, s patosem a jako bych ji chtěla odškodnit. Chtěla jsem jí  
přiznat, že to celé pochopila už jako malá holka, aniž se kdy  
hnula z Neapole. Ale skoro hned jsem se zastyděla, uslyšela  
jsem ve svých slovech záštiplný pesimismus těch, co stárnou,

tón, který, jak jsem věděla, ona nesnášela. A taky na mě vy-  
cenila zašlé zuby v úsměvu, který byl ve skutečnosti nervózním  
úšklebkem, a řekla:

„Děláš důležitou, plácáš moudra? O co ti jde? Chceš o nás  
psát? Chceš psát o mně?“

„Ne.“

„Nelži.“

„Bylo by to moc složitý.“

„Ale napadlo tě to, uvažuješ o tom.“

„Tak trochu.“

„Musíš mě nechat na pokoji, Lenù. Musíš nás všechny ne-  
chat bejt. Musíme zmizet, nic si nezasloužíme, ani Gigliola,  
ani já, nikdo.“

„To není pravda.“

Nespokojeně se zašklebila a provrtávala mě zorničkami,  
které skoro nebyly vidět, ústa měla pootevřená.

„Tak dobře,“ řekla, „piš si, jestli to opravdu chceš, piš o Gi-  
gliole, o kom se ti zachce. Ale o mně ne, opovaž se, slib mi to.“

„Nebudu psát o nikom, ani o tobě.“

„Hele, já si tě pohlídám.“

„Fakt?“

„Napíchnu se ti do počítače, přečtu si tvoje soubory, vy-  
mažu ti je.“

„Ale prosím tebe.“

„Myslíš, že to nedokážu?“

„Já vím, že to dokážeš. Ale umím se ochránit.“

Zasmála se tím svým starým zlým způsobem.

„Přede mnou ne.“

## 2

Na ta tři slova jsem nezapomněla, byla to poslední věc, kte-  
rou mi řekla: *přede mnou ne*. Už jsou to týdny, co usilovně  
píšu a neztrácím čas tím, že bych to po sobě četla. Jestli je  
Lila ještě naživu – představuju si ji, zatímco upíjím kávu a dí-  
vám se na Pád vrážející do pilířů mostu princezny Isabelly –,

neodolá, bude mi slídit v počítači, přečte si to, a jelikož je to praštěná bába, naštve ji moje neposlušnost, bude se do toho chtít vložit, začne opravovat, doplňovat, zapomene na svoji touhu se rozplynout. Pak vypláchnu hrneček, dojdou k psacímu stolu a začnu psát od toho chladného jara v Miláně, od večera před více než čtyřiceti lety, kdy muž v tlustých brýlích hovořil přede všemi v knihkupectví o mně a o mé knize se sarkasmem a já se třásla a odpovídala jsem zmateně. Dokud se zničehonic nevztyčil Nino Sarratore, skoro k nepoznání v tom rozčuchaném uhlově černém plnovousu, a tvrdě nezaútočil na toho, kdo zaútočil na mě. Od té chvíle začalo celé mé já neslyšně volat jeho jméno – jak dlouho jsem ho neviděla: čtyři pět let –, a i když jsem byla ztuhlá napětím, cítila jsem, že hořím.

Jakmile Nino ukončil svou řeč, muž zdrženlivým gestem požádal, aby směl odpovědět. Bylo jasné, že se ho to dotklo, ale byla jsem příliš rozhozená divokými emocemi, abych hned pochopila důvod. Přirozeně jsem si všimla, že Ninův diskusní příspěvek stočil hovor od literatury k politice, a to útočným, skoro neuctivým způsobem. Nicméně v té chvíli jsem tomu nepřikládala skoro žádnou váhu, vyčítala jsem si, že jsem nedokázala ve střetu obstát, že jsem mluvila nesouvisle před tak vzdělaným publikem. A přitom jsem byla dobrá. Na gymnáziu jsem reagovala na nevýhodnou pozici tím, že jsem se snažila být jako profesorka Galianiová, přivlastnila jsem si její tón a její jazyk. V Pise tenhle ženský model nestačil, musela jsem čelit velice ostržilým lidem. Franco, Pietro, všichni vynikající studenti a samozřejmě špičkoví vyučující z univerzity se vyjadřovali složitě, psali s nesmírně sofistikovaným umem, měli schopnost věci utřídit, ovládali logickou preciznost, která Galianiové scházela. Ale já se vyvíjela, abych byla jako oni. A často se mi to podařilo, zdálo se mi, že ovládám slova do té míry, že dokážu natrvalo rozmetat rozporuplnosti bytí, vzduší emocí i dýchavičné řeči. Zkrátka jsem se už dovedla uchýlit ke způsobu mluvení a psaní, jehož cílem bylo využít vybroušené slovní zásoby, širokého a promyšleného postupu, stupňujícího se rozložení

argumentů a formální čistoty, která nesměla nikdy zakolísat, a rozdrtit partnera v dialogu natolik, aby ho přešla chuť něco namítat. Jenže toho večera nic neprobíhalo, jak mělo. Nejdřív Adele se svými přáteli, které jsem všechny považovala za nesmírně sečtělé, a pak ten muž v tlustých brýlích mě zastrašili. Zase ze mě byla ta snaživá holčička z naší čtvrti, dcera vrátneho, s jižanským přízvukem, sama překvapená tím, že tam teď hraje roli mladé a vzdělané spisovatelky. Takže jsem si přestala věřit a vyjádřila jsem se nepřesvědčivě, nesouvisle. A to nepočítám Nina. Jeho zjevení mě připravilo o veškeré sebeovládání a úroveň jeho vystoupení v můj prospěch mi potvrdila, že jsem náhle přišla o své schopnosti. Pocházeli jsme z podobného prostředí, oba jsme tvrdě dřeli, abychom si tenhle jazyk osvojili. A přece ho on používal nejen naprosto přirozeně a snadno jej obracel proti svému soupeři, ale místy, když mu to připadalo nezbytné, si do té vycizelované italštiny dovolil i programově vnést nepořádek, s nestoudným opovržením, díky němuž profesorský tón muže v tlustých brýlích začal znít zastarale a možná i trochu směšně. V důsledku toho, když jsem viděla, že ten muž se zase hlásí o slovo, jsem si pomyslela: strašně se naštvál, a jestli předtím mluvil o mé knize špatně, teď řekne něco ještě horšího, aby ponížil Nina, který ji hájil.

Jenže muž se zdál zaujatý něčím jiným: k mému románu se nevrátil, o mně se už ani nezmínil. Zato se soustředil na jisté formulace, které Nino použil okrajově, ale které přitom několikrát zopakoval: věci typu *profesorská nadutost, antiautoritářská literatura*. Teprve tehdy mi došlo, že ho rozčílilo to stočení řeči na politiku. Tenhle slovník se mu nelíbil a zdůraznil to tím, že zlomil svůj hluboký hlas do sarkastické fistulky (*takže hrdosti na vlastní znalosti se dneska říká nadutost, takže už i literatura je teď antiautoritářská?*). Pak si začal jemně pohrávat se slovem *autorita*: díkybohu za ni, řekl, je to hráz proti nekultivovaným mladíčkům, kteří se vyjadřují ke všemu, střílejí od boku jen na základě hloupostí z kdovíjakého neoficiálního kurzu na milánské státní univerzitě. A na tohle téma hovořil dlouho, obracel se přitom na publikum, nikdy



přímo na Nina ani na mě. V závěru se naopak zaměřil nejdřív na starého kritika sedícího vedle mě a pak rovnou na Adele, která možná byla skutečným terčem jeho polemiky už od začátku. Já nemám nic proti mladým, řekl ve zkratce, zato mi vadí vzdělání dospělí, kteří jsou vždy připraveni vozit se ve vlastním zájmu na vlně posledního výkřiku hlouposti. Zde se konečně odmlčel a chystal se odejít s tlumenými, ale energickými promiňte, s dovolením, děkuji.

Přítomní se zvedli, aby ho nechali projít, nepřátelští, ale přesto uctíví. V tu chvíli mi bylo rázem jasné, že je to muž významného postavení, takového, že dokonce i Adele odpověděla na jeho zachmuřený náznak pozdravu srdečným: děkuji, na shledanou. Možná proto Nino všechny tak trochu zaskočil, když dal najevo, že ví, s kým má tu čest, a rozkazovačně a zároveň posměšně na něj zavolal – *pane professore, kam pak jdete, neutíkejte* – a poté mu díky svižnosti svých dlouhých nohou zastoupil cestu, postavil se proti němu a řekl mu tím svým novým jazykem pár vět, které jsem ze svého místa částečně neslyšela a částečně jsem jim nerozuměla, ale které musely být jako ocelová lana pod žhnoucím sluncem. Muž ho vyslechl bez hnutí, bez známky netrpělivosti, pak udělal rukou pohyb, jenž znamenal uхни, a vydal se k východu.

### 3

Jako v mráкотách jsem opustila stůl, pořád jsem si nedokázala plně uvědomit, že Nino je skutečně tam, v Miláně, v tom malém sále. A přece, vida ho, už mi šel s úsměvem, ale rozvážným krokem naproti, nikam nespěchal. Potřáslí jsme si rukou, jeho byla vařící, ta moje ledová, a řekli jsme si, jak jsme rádi, že se po tak dlouhé době zase vidíme. Vědomí toho, že to nejhorší z večera už mám za sebou a že on je teď naproti mně, skutečný, zmírnilo moji špatnou náladu, ale rozrušení ne. Představila jsem ho kritikovi, který tak velkoryse vychválil moji knihu, řekla jsem mu, že je to kamarád z Neapole, že jsme spolu chodili na gymnázium. Profesor,

třebaže i do něj si Nino párkrát rýpnul, byl laskavý, pochválil ho za to, jak se postavil tamtomu, utrousil sympatickou zmínku o Neapoli, hovořil k němu jako ke skvělému studentovi, jehož je potřeba povzbudit. Nino vysvětlil, že už léta žije v Miláně, že se zabývá hospodářskou geografii, patří – usmál se – k nejubožejší kastě akademické pyramidy, čili k asistentům. To vše okouzlejícím způsobem, bez onoho mírně nabručeného tónu, který měl jako kluk, a mně se zdálo, že má na sobě lehčí zbroj než tu, jež mě uchvátila na gymnáziu, jako kdyby se zbavil nadbytečné zátěže, aby mohl v turnajích bojovat rychleji a s elegancí. S úlevou jsem zaznamenala, že nemá snubní prstýnek.

Mezitím za mnou přišlo pár Adeliných přítelkyň, abych jim podepsala knihu, což mě dojalo, bylo to poprvé. Zaváhala jsem: nechtěla jsem Nina ani na okamžik ztratit z dohledu, ale současně jsem si přála zmírnit dojem neohrabané nány, který jsem na něj musela udělat. Tak jsem ho zanechala ve společnosti starého profesora – jmenoval se Tarratano – a zdvořile jsem se věnovala svým čtenářkám. Měla jsem v úmyslu to vyřídit rychle, ale knížky byly nové, voněly tiskem, byly na hony vzdálené odrbaným a páchnoucím exemplářům, které jsme si s Lilou půjčovaly v knihovně v naší čtvrti, a mně se nechtělo je ve chvatu poničit svým perem. Vytasila jsem se s krasopisem z dob paní učitelky Olivierové, vymýšlela jsem si pracná věnování, která v čekajících dámách vyvolala mírnou netrpělivost. Činila jsem tak s tlukoucím srdcem a pohledem jsem přitom střežila Nina. Klepala jsem se při pomyslení, že by odešel.

Neodešel. K němu a Tarratanovi se připojila Adele a Nino se na ni obracel s úctou a zároveň nenuceně. Vzpomněla jsem si, jak se na chodbách gymnázia bavival s profesorkou Galianiovou, a v tu ránu jsem v duchu sloučila tehdejšího skvělého gymnazistu s dnešním mladým mužem. Energicky jsem však skartovala, jako zbytečnou odchylku, kvůli níž jsme všichni trpěli, univerzitního studenta z Ischie, milence mé vdané přítelkyně, vyjeveného kluka, co se schovával na záchodě obchodu na piazza dei Martiri a byl otcem Gennara,

chlapečka, kterého nikdy neviděl. Lilin vpád ho nepochybně vykolejil, ale – tehdy mi to připadalo zřejmé – šlo jen o takovou vsuvku. Jakkoli ta zkušenost musela být intenzivní, jakkoli hluboké v něm zanechala stopy, teď už skončila. Nino zas našel sám sebe a já z toho měla radost. Pomyslela jsem si: musím říct Lile, že jsem ho potkala, že se má dobře. Pak jsem si to rozmyslela: ne, nepovím jí to.

Když jsem skončila s autogramiádou, sálek už byl skoro prázdný. Adele mě vzala jemně za ruku, vychvalovala mě, jak jsem dobře hovořila o své knize i jak jsem zareagovala na ten ubohý příspěvek – tak jej nazvala – muže v tlustých brýlích. Vzhledem k tomu, že jsem svou bravuru popírala (dobře jsem věděla, že to není pravda), požádala Nina s Tarratanem o jejich názor a oba přirozeně nešetřili lichotkami. Nino dokonce řekl, s vážným pohledem upřeným na mě: *vy netušíte, jaká byla tahle dívka už na gymnáziu, prudce inteligentní, nesmírně vzdělaná, velice odvážná, moc krásná*. A zatímco já cítila, jak mi hoří tváře, začal s ironickou noblesou vyprávět o mém dávném konfliktu s profesorem náboženství. Adele ho poslouchala, často se smála. V naší rodině, řekla, jsme si Eleniných kvalit všimli okamžitě, a pak oznámila, že na večeri zamluvila stůl pár kroků od knihkupectví. Polekala jsem se, rozpačitě jsem zamumlala, že jsem unavená a že nemám hlad, dala jsem na srozuměnou, že vzhledem k tomu, že jsme se tak dlouho neviděli, ráda bych se s Ninem trochu prošla, než si půjdu lehnout. Věděla jsem, že je to nezdvořilé, večere měla být oslava pro mě a poděkování Tarratanovi za jeho úsilí ve prospěch mé knihy, ale nedokázala jsem se ovládnout. Adele na mě krátce pohlédla s ironickým výrazem ve tváři, opáčila, že je samozřejmě pozvaný i můj kamarád, a tajemně dodala, jako by mě chtěla odškodnit za oběť, kterou přináším: mám pro tebe krásné překvapení. S úzkostí jsem se podívala na Nina: přijme to pozvání? Řekl, že nechce rušit, podíval se na hodinky, ale pozvání přijal.

Vyšli jsme z knihkupectví. Adele šla diskrétně vepředu s Tarratanem, já s Ninem za nimi. Ale hned jsem zjistila, že nevím, co mu mám říct, bála jsem se, že každé slovo vyzní špatně. Mlčení protrhl on. Ještě jednou pochválil moji knihu, pak začal velice obdivně hovořit o Airotových (nazval je „tou nejslušnější rodinou z těch, které v Itálii něco znamenají“), řekl, že zná Mariarosu („je věčně v první linii: před dvěma týdny jsme se spolu pořádně chytli“), poblahopřál mi, protože se od Adele právě dozvěděl, že jsem zasnoubená s Pietrem, jehož knihu o bakchanáliích k mému údivu znal; ale hlavně mluvil s úctou o hlavě rodiny, profesorovi Guidu Airotovi, „skutečně mimořádném muži“. Trochu mi vadilo, že už ví o mém zasnoubení, a rozladilo mě, že chvála mé knihy byla úvodem k mnohem vytrvalejší chvále celé Pietrovy rodiny, Pietrovy knihy. Přerušila jsem ho, zeptala jsem se, co on, ale byl vyhýbavý, jen něco naznačil o svazečku, co brzy vyjde, označil ho za nudný, ale povinný. Nedala jsem se odbýt, zeptala jsem se ho, jestli zpočátku v Miláně narazil na nějaké těžkosti. Odpověděl mi několika obecnými slovy o problémech toho, kdo přijde z Jihu a v kapse nemá ani floka. Pak se mě zničehonic zeptal:

„Vrátila ses do Neapole?“

„Prozatím jo.“

„Do staré čtvrti?“

„Jo.“

„Já jsem s otcem definitivně skončil a už se nevidám ani s nikým z rodiny.“

„Škoda.“

„To je v pohodě. Jen mě mrzí, že nemám žádné zprávy o Lině.“

Na chvíli jsem si pomyslela, že jsem se spletla, že Lila z jeho života nikdy nezmizela, že do toho knihkupectví nepřišel kvůli mně, ale jen aby se něco dozvěděl o ní. Pak jsem si řekla: kdyby chtěl opravdu vědět, co je s Lilou, našel by za celé ty roky způsob, jak to zjistit, a tak jsem zareagovala

prudce, jasným tónem člověka, který chce spěšně uzavřít nějaké téma:

„Opustila manžela a žije s někým jiným.“

„Narodil se jí kluk, nebo holka?“

„Kluk.“

Nespokojeně se ušklíbl, řekl:

„Lina má kuráž, až moc. Ale neumí se přizpůsobit skutečnosti, nedokáže přijmout druhé ani sama sebe. Mít ji rád byla těžká zkušenost.“

„V jakém smyslu?“

„Neumí se ničemu oddat.“

„To možná přeháníš.“

„Ne, je vážně vadná: pokud jde o hlavu i ve všem ostatním, i v sexu.“

Ta poslední slova – *i v sexu* – mě zasáhla víc než ta ostatní. Takže Nino hodnotí svůj vztah s Lilou negativně? Takže mi právě řekl a vyvedl mě tím z míry, že se to hodnocení týká i oblasti sexu? Pár vteřin jsem upírala zrak na temné obrysy Adele a jejího přítele, kteří kráčeli před námi. Z neklidu se stala obava, došlo mi, že *i v sexu* byla jen předmluva, že Nino chce být ještě explicitnější. Před lety se stalo, že se mi Stefano po svatbě svěřil a vyprávěl mi o problémech s Lilou, ale o sexu se vůbec nezmínil, nikdo ze čtvrti by to neudělal, když mluvil o ženě, kterou má rád. Bylo například nemyslitelné, že by mi Pasquale vykládal o Adině sexualitě, nebo ještě hůř, že by Antonio mluvil s Carmen nebo s Gigliolou o mojí sexualitě. To se dělalo mezi chlapy – a vulgárně, když jim na nás nezáleželo nebo už nezáleželo –, ale mezi muži a ženami ne. Jenže jsem vytušila, že Nino, ten nový Nino, považuje za zcela normální řešit se mnou téma sexuálních styků, které měl s mojí kamarádkou. Byla jsem v rozpacích, stáhla jsem se. Ani tohle, pomyslela jsem si, nemůžu Lile nikdy říct, a mezitím jsem pronešla s předstíranou nenuceností: to odnesl čas, nebudeme si kazit náladu, povídej mi radši o sobě, na čem pracuješ, jaké máš na univerzitě vyhlídky, kde bydlíš, žiješ sám? Ale vložila jsem do toho moc velký zápal, musel vycítit, že jsem rychle vycouvala. Ironicky se usmál,

chystal se mi odpovědět. Ale už jsme byli před restaurací a vešli jsme dovnitř.

5

Adele nás rozesadila: já vedle Nina a naproti Tarratanovi, ona vedle Tarratana a naproti Ninovi. Objednali jsme si a hovor se mezitím už stácel k muži v tlustých brýlích, profesorovi italské literatury – jak jsem pochopila –, horlivému spolupracovníku deníku *Corriere della Sera*, křesťanskému demokratovi. Tentokrát se ani Adele, ani její přítel už nedrželi zpátky. Jakmile byli venku z obřadného prostoru knihkupectví, dštili na dotyčného oheň a síru a velebili Nina, že se mu postavil a rozdrtil ho. A hlavně si pobaveně vybavovali slova, jimiž jej zasáhl, když profesor opouštěl sál, věty, které oni slyšeli, a já ne. Zeptali se ho na přesné znění, Nino dělal drahoty, říkal, že si to už nepamatuje. Ale pak ta slova vyplavala na povrch, možná si je pro tu příležitost vymyslel, bylo to něco jako: *vy byste na obranu Autority v každém jejím projevu neváhal zrušit demokracii*. A od té chvíle už se bavili jen oni tři, se vzrůstajícím zaujetím, o tajných službách, o Řecku, o mučení v tamních věznicích, o Vietnamu, o nečekaných studentských bouřích nejen v Itálii, ale i v Evropě a ve světě, o jednom příspěvku ohledně podmínek výzkumu a výuky na univerzitách, který publikoval profesor Airota v měsíčníku *Ponte* a o kterém Nino prohlásil, že souhlasil s každíčným slovem.

„To řeknu dceři, že se vám článek líbil,“ řekla Adele, „Marianose připadal špatný.“

„Marianosa se umí nadchnout jen pro věci, které svět nemůže dát.“

„Výborně, to je přesně ono.“

Já o příspěvku svého budoucího tchána nic nevěděla. To mě uvedlo do rozpaků, mlčky jsem poslouchala. Nejdřív zkoušky, pak diplomová práce, pak kniha a její rychlé vydání mi zabraly většinu času. O tom, co se děje ve světě, jsem měla jen povrchní informace a o studentech, demonstracích,

střetech, raněných, zatýkání, krvi jsem skoro nic nezaslechla. Jelikož už jsem byla z univerzity venku, všechno, co jsem o tom marasmu doopravdy věděla, bylo Pietrovo brblání, stěžoval si na to, co v dopisech označoval za „pisánskou blbárnu“. V důsledku toho jsem se cítila obklopená kulisami plnými zmatků. Zato moji spolustolovníci, jak se zdálo, uměli tyhle zmatky velice přesně dešifrovat, Nino nejlépe ze všech. Seděla jsem vedle něj, poslouchala jsem ho, dotýkala se svou paží jeho, jen pouhé tření tkanin, které mě přesto rozrušovalo. Uchoval si slabost pro čísla: hovořil o počtech studentů zapsaných na univerzitách, hotový dav, a o reálné prostorové kapacitě budov, o počtu hodin, kdy slovní profesoři skutečně pracují, o tom, kolik z nich místo výzkumu a výuky vyhledává v parlamentu nebo ve správních radách nebo se věnuje dobře placenému poradenství a soukromé praxi. Adele přikyvovala, její přítel taky, občas vstoupili do hovoru a mluvili o lidech, jejichž jméno jsem v životě neslyšela. Připadala jsem si odstrčená. Oslava mé knihy už nebyla jejich hlavní starostí, moje tchyně vypadala, jako by zapomněla i na to ohlášené překvapení. Zašeptala jsem, že si na chvíli odskočím, Adele udělala roztržité gesto, Nino něco dál rozhorleně vykládal. Tarratano si asi říkal, že se nudím, a pohotově řekl, skoro šeptem:

„Brzy se vraťte, velice mě zajímá váš názor.“

„Nemám žádné názory,“ odpověděla jsem s mírným úsměvem.

Taky se na mě usmál:

„Spisovatelka si vždycky nějaký vymyslí.“

„Možná nejsem žádná spisovatelka.“

„To tedy jste.“

Šla jsem na toaletu. Nino měl odjakživa schopnost ukázat mi moji zaostalost, jakmile otevřel pusou. Musím se pustit do studia, říkala jsem si, jak jsem mohla takhle zpustnout? Jistě, když chci, dovedu slovy předstírat trochu kompetence i trochu zápalu. Ale takhle to dál nejde, naučila jsem se moc věcí, které nic neznamenají, a jen maličko toho, na čem záleží. Když skončil můj románek s Francem, ztratila jsem i tu

trochu zájmu o svět, který mi předal. A vztah s Pietrem mi moc nepomohl, to, co nezajímalo jeho, přestalo zajímat i mě. Jak moc se Pietro liší od svého otce, sestry, matky. A hlavně, jak moc se liší od Nina. Kdyby záleželo na něm, nenapsala bych ani svůj román. Přijal ho skoro s nevolí, jako nějaký přestupek proti akademické etiketě. Nebo možná přeháním, je to jen moje vina. Jsem omezená holka, dokážu se soustředit jen na jednu věc najednou a všechno ostatní odstřihnu. Ale teď se změním. Hned po téhle nudné večeři si odtáhnou Nina s sebou, přinutím ho procházet se celou noc, zeptám se ho, které knihy si mám přečíst, na které filmy se mám podívat, kterou hudbu poslouchat. A vezmu ho pod paží, řeknu: je mi zima. Nejasné úmysly, neúplné věty. Skryla jsem před sebou úzkost, kterou jsem cítila, řekla jsem si jen: mohla by to být jediná příležitost, co máme, zítra odjedu, už ho nikdy neuvidím.

Mezitím jsem se zlostně prohlížela v zrcadle. Měla jsem unavenou tvář, malé uhříky na bradě a fialové kruhy pod očima ohlašovaly menstruaci. Jsem ošklivá, malá, moc prsatá. Měla jsem pochopit už dávno, že jsem se mu nikdy nelíbila, není náhoda, že dal přede mnou přednost Lile. Ale s jakým výsledkem? *Je vadná, i v sexu*, řekl. Udělala jsem chybu, že jsem byla vyhybavá. Měla jsem projevit zájem, nechat ho mluvit. Jestli o tom zase spustí, budu nenucenější, řeknu mu: a co to znamená, když je holka vadná v sexu? Ptám se tě, vysvětlím mu se smíchem, abych se toho v případě nutnosti vyvarovala. Teda pokud se toho vyvarovat dá, kdoví. S odporem jsem si vybavila, k čemu došlo s jeho otcem na pláži Maronti. Myslela jsem na milování s Francem na lehátku v jeho pokojíku v Pise. Udělala jsem při těch příležitostech něco špatně, čeho si všimli, ale co mi z ohleduplnosti zamlčeli? A kdybych se kupříkladu toho večera vyspala s Ninem, udělala bych to zase, a on by si pomyslel, je vadná stejně jako Lila, a mluvil by o tom za mými zády se svými kamarádkami ze státní univerzity, možná dokonce i s Mariarosou?

Uvědomila jsem si, jak jsou ta slova hnusná, měla bych ho pokárat. Z toho vadného sexu, z té zkušenosti, kterou teď



hodnotíš negativně, měla bych mu říct, přišel na svět syn, malý Gennaro, který je strašně chytrý: není pěkné, že takhle mluvíš, nejde tu přece jen o to, kdo je vadný a kdo bezchybný, Lila si kvůli tobě zničila život. A rozhodla jsem se: až se zbavím Adele a jejího přítele, až mě bude doprovázet do hotelu, vrátím se k tomu tématu a povím mu to.

Vyšla jsem z toalety. Vrátila jsem se do sálu, zjistila jsem, že během mé nepřítomnosti se situace změnila. Jakmile mě tchyně uviděla, zamávala na mě a řekla vesele, tváře jí žhnuly: konečně dorazilo to překvapení. Byl to Pietro, seděl vedle ní.

## 6

Můj snoubenec vyskočil a objal mě. O Ninovi jsem mu nikdy nic nevyprávěla. Naznačila jsem něco o Antonioví, jen pár slov, a řekla jsem mu něco o svém vztahu s Francem, ostatně se o něm v pisánském studentském prostředí dobře vědělo. Zato Nina jsem nikdy ani nezmínila. Ten příběh byl pro mě bolestný, byly v něm trapné okamžiky, za které jsem se styděla. Vyprávět ho znamenalo přiznat, že jsem někoho odjakživa milovala způsobem, jakým jeho nikdy milovat nebudu. A dát mu rád, smysl s sebou neslo nutnost vyprávět o Lile, o Ischii, možná dokonce i přiznat, že ta epizoda o sexu se zralým mužem, tak jak byla vylíčena v mé knize, je inspirovaná skutečným zážitkem z pláže Maronti, jedním mým rozhodnutím zoufalé dívenky, které mi teď, po tak dlouhé době, připadalo odpudivé. Je to jen moje věc, takže jsem si svá tajemství ponechala. Kdyby se to Pietro dozvěděl, snadno by pochopil důvod nelibosti, s níž jsem ho vítala.

Sedl si zpátky do čela stolu, mezi svoji matku a Nina. Zhltl biftek, pil víno, ale díval se na mě znepokojeně, zaregistroval moji špatnou náladu. Určitě se cítil provinile, protože nepřišel včas, a přišel tak o důležitou událost v mém životě, protože to zanedbání mohlo být interpretováno jako znamení toho, že mě nemiluje, protože mě ponechal vydanou na pospas cizím lidem bez útěchy jeho lásky. Těžko bych mu

mohla říct, že můj zakaboněný obličej, moje mlčení jsou způsobeny právě tím, že nezůstal nepřítomný až do konce, že se vmísil mezi mě a Nina.

Ten ostatně moji špatnou náladu ještě zhoršoval. Seděl vedle mě, ale neřekl mi jediné slovo. Vypadal, že ho Pietrův příjezd těší. Doléval mu víno, nabízel mu svoje cigarety, připálil mu a teď už oba vypouštěli kouř skrz přivřené rty, bavili se o úmorné cestě autem z Pisy do Milána, o potěšení z řízení auta. Zarazilo mě, jak moc se vzájemně liší: Nino hubený, s klátivými pohyby a zvučným srdečným hlasem; Pietro podsaditý, s legrační zašmodrchanou koudelí vlasů nad obrovským čelem, tlustými tvářemi pořezanými při holení a hlasem stále tlumeným. Zdálo se, že jsou rádi, že se seznámili, což bylo u Pietra, který si vždycky hleděl jen svého, dost nezvyklé. Nino se ho vyptával, dával najevo nefalšovaný zájem o jeho bádání (*někde jsem četl článek, v němž stavíš mléko a med do protikladu k vínu a veškerým formám opojení*), vybízel ho, aby o tom hovořil, a můj snoubenec, který se o těchto tématech obvykle nebavil, se mu poddával, dobrácky ho opravoval, otevíral se. Ale právě ve chvíli, kdy se Pietro začal osmělovat, zasáhla Adele.

„Dost už povídání,“ řekla synovi, „a co to překvapení pro Elenu?“

Nejistě jsem na ni pohlédla. Ona budou ještě další překvapení? Nestačilo, že Pietro řídil dlouhé hodiny bez zastávky, jen aby dorazil včas alespoň na večeři na moji počest? Zvědavě jsem uvažovala, co z mého snoubence vypadne, nasadil trochu nabručený výraz, který jsem už znala a který měl pokaždé, když ho okolnosti nutily hovořit o sobě pochvalně na veřejnosti. Oznámil mi, ale skoro jen na půl úst, že se stal řádným profesorem a získal místo ve Florencii. Jen tak, zázrakem, jako vždycky. Nikdy se svými schopnostmi nechlubil, o tom, jak je coby badatel uznávaný, jsem skoro nic nevěděla, zamlčoval mi těžké zkoušky, které musel skládat. A teď si tam pohrdlivě procedil tuhle zprávu, jako kdyby ho k tomu přinutila matka, jako kdyby to pro něj nemělo žádný zvláštní význam. A přitom to znamenalo značnou prestiž v tak

mladém věku, znamenalo to finanční zabezpečení, znamenalo to odjet z Pisy, znamenalo to uniknout z politického a kulturního prostředí, které ho už měsíce, nevím proč, rozčilovalo. A hlavně to znamenalo, že na podzim nebo nejpozději začátkem příštího roku se vezmeme a já odejdu z Neapole. O tom posledním se nikdo ani nezmínil, zato všichni blahopřáli jak Pietrovi, tak mně. I Nino, který se hned vzápětí podíval na hodinky, prohodil pár strohých vět o akademické dráze, zvolal, že ho to strašně mrzí, ale že už musí jít.

Zvedli jsme se všichni. Nevěděla jsem, co si počít, marně jsem hledala jeho pohled, v hrudi mi narůstala obrovská bolest. Konec večera, ztracená šance, touhy udušené v zárodku. Když jsme vyšli na ulici, doufala jsem, že mi dá aspoň telefonní číslo, adresu. Ale jenom mi stiskl ruku a popřál mi všechno nejlepší. Od té chvíle se mi zdálo, že každý jeho pohyb mě záměrně odšťihuje. Místo rozloučení jsem se na něj slabě usmála a zamávala jsem ve vzduchu rukou, jako bych v ní svírala pero. Bylo to zaškemráním, znamenalo: víš, kde bydlím, napiš mi, prosím. Ale to už byl ke mně zády.

## 7

Poděkovala jsem Adele a jejímu příteli za všechnu tu námahu, kterou kvůli mně a mé knize vynaložili. Oba dlouze chválili Nina, upřímně, mluvili o něm se mnou, jako kdybych měla sama podíl na tom, že z něj vyrostl tak sympatický, tak chytřý člověk. Pietro neřekl nic, jen se trochu nervózně ošil, když mu matka kladla na srdce, ať se vrátí brzo, oba spali u Mariarosy. Já hned řekla: nemusíš mě doprovázet, jdi se svojí matkou. Nikoho nenapadlo, že to myslím vážně, že jsem nešťastná a chci být radši sama.

Cestou jsem byla nesnesitelná. Zvolala jsem, že se mi Florencie nelíbí, a nebyla to pravda. Zvolala jsem, že už nechci psát, ale učit, a nebyla to pravda. Zvolala jsem, že jsem unavená, chce se mi hrozně spát, a nebyla to pravda. A nejen to: když mi Pietro bez úvodu oznámil, že se chce přijet seznámit

s mými rodiči, zakřičela jsem na něj: ty jsi blázen, naše koukej nechat na pokoji, ty se nehodíš k nim a oni k tobě. V tu chvíli se mě polekaně zeptal:

„Ty už si mě nechceš vzít?“

Chystala jsem se mu odpovědět: *ne, nechci*, ale včas jsem se ovládla, věděla jsem, že ani to není pravda. Řekla jsem slabě: promiň, jsem v depresi, jistě, že si tě chci vzít, a vzala jsem ho za ruku a propletla své prsty s jeho. Byl to inteligentní, mimořádně vzdělaný a hodný muž. Měla jsem ho ráda, nechtěla jsem, aby se kvůli mně trápil. A přece jsem ve chvíli, kdy jsem ho držela za ruku, kdy jsem mu potvrzovala, že se za něj chci provdat, věděla naprosto jistě, že kdyby se ten večer v restauraci neobjevil, pokusila bych se svést Nina.

Bylo těžké si to přiznat. Určitě to bylo špatné a Pietro si to nezasluhoval, a přesto bych to udělala ráda a možná i bez výčitek. Našla bych způsob, jak Nina se všemi těmi léty, co uběhla od obecné školy po gymnázium a až do časů na Ischii a na piazza dei Martiri, sevřít v náručí. Vyspala bych se s ním, i když se mi ta věta o Lile nelíbila a bylo mi z ní úzko. Vyspala bych se s ním a Pietrovi bych to nikdy neřekla. Možná bych to mohla říct Lile, ale až kdoví kdy, možná až budeme staré, až, jak jsem si představovala, na tom ani jí, ani mně nebude záležet. Tak jako ve všem rozhodoval čas. Nino by byl jen na jedinou noc, ráno by mě opustil. I když jsem ho znala odjakživa, patřil do světa vzdušných zámků, udržet si ho napořád by bylo nemožné, přicházel z dětství, byl stvořen z dětských tužeb, nebyl konkrétní, nehleděl do budoucnosti. Zato Pietro byl z přítomnosti, byl hmotný, něco jako hraniční kámen. Vymezoval pro mě zcela nové území, zemi zdravého rozumu, kde vládou pravidla převzatá z jeho rodiny, která dávala všemu smysl. Platily tam vznešené ideály, kult dobrého jména, otázky principu. Na území Airotových nebylo nic jen „aby se neřeklo“. Například sňatek těsně souvisel s příspěvkem k laické bitvě. Pietrovi rodiče měli pouze civilní obřad a Pietro, třebaže měl, pokud vím, široké náboženské vzdělání, vlastně možná právě proto, by se v kostele nikdy neoženil, to by se mě radši vzdal. Totéž platilo pro křest. Pietro nebyl

pokřtěný, Mariarosa taky ne, takže bychom nedali pokřtít ani naše případné potomky. Všechno v něm se řídilo tímhle chodem, jako kdyby jej stále vedl nějaký vyšší řád, který třebaže nepocházel od Boha, ale od rodiny, mu přesto dodával jistotu, že stojí na straně pravdy a spravedlnosti. Pokud jde o sex, nevím, byl obezřetný. O mém vztahu s Francem Marim toho věděl dost, aby došel k závěru, že už nejsem panna, a přesto na tohle téma nikdy nezavedl řeč, ani slovo výčitky, žádná jadrná poznámka, žádné uchechtnutí. Nevěděla jsem nic o tom, že by chodil s někým jiným, bylo těžké představit si ho s nějakou děvkou, připadalo mi vyloučené, že by strávil jen minutu svého života hovorem o ženských s jinými muži. Nesnášel peprné narážky. Nesnášel žvanění, zvýšený hlas, oslavy, jakoukoli formu plýtvání. Třebaže pocházel z velice zámožných kruhů, měl sklon – a v tom se lišil od rodičů i od sestry – k jistému druhu askeze uprostřed hojnosti. A měl velice vyvinutý smysl pro povinnost, své závazky vůči mně by nikdy neporušil a nikdy by mě nepodvedl.

Ano, takže jsem o něj nechtěla přijít. Nevadí, že moje nátura, navzdory všemu absolvovanému studiu neotesaná, byla vzdálená jeho strohé přesnosti, že jsem upřímně řečeno nevěděla, jak dlouho tu geometrii snesu. Pietro mi poskytoval jistotu, že uniknu tátově prospěchářské poddajnosti i mámině obhroublosti. A tak jsem násilím potlačila myšlenky na Nina, vzala jsem Pietra pod paží, zašeptala jsem: ano, vezměme se co nejdřív, chci odejít z domu, chci si udělat řidičák, chci cestovat, chci mít telefon, televizi, nikdy jsem nic neměla. On se v tu ránu rozveselil, zasmál se, řekl ano na všechno, co jsem zmateně požadovala. Pár kroků od hotelu se zastavil, chraplavě zamumlal: můžu spát s tebou? To bylo poslední překvapení večera. Zaraženě jsem na něj pohlédla: já byla svolná se s ním milovat už tolikrát, to on se pokaždé stáhnul; ale mít ho v posteli tady v Miláně, v hotelu, po traumatické debatě v knihkupectví, po Ninovi, se mi nechtělo. Odpověděla jsem: čekali jsme tak dlouho, můžeme ještě počkat. Políbila jsem ho v temném zákoutí a od dveří hotelu jsem se na něj dívala, jak se vzdaluje po corso Garibaldi a chvílemi se

otáčí a nesměle mi mává na rozloučenou. Jeho škobrtavá chůze, ploché nohy, vysoká šmodrchanice vlasů mě rozněžnily.

## 8

Od té chvíle mě život začal nepřetržitě bičovat, měsíce se chvatně slily jeden do druhého, nebylo dne, aby se nepřišlo něco krásného nebo ošklivého. Vrátila jsem se do Neapole s hlavou plnou Nina, našeho setkání bez následků, a chvílemi mě přemohla chuť utíkat za Lilou, počkat, až se vrátí z práce, vyprávět jí, co se vyprávět dalo, abych jí neublížila. Pak jsem došla k závěru, že už pouhá zmínka o Ninovi by ji ranila, a nikam jsem nešla. Lila si šla svojí cestou, Nino tou svou a já musela naléhavě řešit jiné věci. Například ještě toho večera, kdy jsem se vrátila z Milána, jsem řekla našim, že se s nimi brzy přijede seznámit Pietro a že se pravděpodobně do roka vezmeme a že se odstěhuju do Florencie.

Nedali najevo radost ani uspokojení. Pomyslela jsem si, že už si prostě zvykli na to, že odjíždím a vracím se, jak se mi zlíbí, že se rodině čím dál víc odcizuju, jsem lhostejná k jejím existenčním problémům. A připadalo mi normální, že jen tátu to trochu rozrušilo, protože byl vždycky nervózní, když musel čelit situacím, na které se necítil připravený.

„To musí ten profesor z univerzity přijít mermomocí k nám domů?“ zeptal se otráveně.

„A kam jinam?“ vyletěla máma. „Jak tě má požádat o Lenucciinu ruku, když nepřijde sem k nám?“

Jako obvykle mi připadala pohotovější než on, konkrétnější, odhodlaná natolik, že byla skoro až bezcitná. Ale jakmile tátu okřikla, jakmile manžel odešel spát a Elisa, Peppe a Gianni si nachystali lůžka v jídelně, musela jsem změnit názor. Zaútočila na mě tichým, a přesto vřestivým hlasem, syčela a oči měla rudé: my pro tebe nic neznamenáme, všechno nám říkáš až na poslední chvíli, slečna si o sobě myslí bůhvíco, protože studovala, protože píše knihy, protože si bere pana profesora, jenže, moje milá, z tohohle břicha jsi vyšla

a z tohohle seš těsta, takže se přestaň povyšovat a koukej si zapsat za uši, že jestli ty seš chytrá, tak já, která jsem tě v sobě nosila, jsem chytrá stejně jako ty, i víc, a kdybych měla tu možnost, dokázala bych to samý co ty, jasný? Potom mi stále na vlně téhle zlosti nejdřív vyčetla, že kvůli mně, která jsem odešla a starala se jenom sama o sebe, mí sourozenci neprospívají ve škole; pak mě požádala o peníze, vlastně se jich dožadovala, řekla, že je potřebuje, aby koupila Elise slušné šaty a dala byt trochu do pořádku, když ji nutím, aby v něm přijala mého snoubence.

Školní neúspěchy svých sourozenců jsem přešla. Zato peníze jsem jí dala hned, i když nebyla pravda, že je potřebuje na domácnost, říkala si o ně neustále, pod jakoukoli záminkou. Pořád se nedovedla smířit s tím, i když mi to nikdy přímo neřekla, že mám peníze uložené na poštovním účtu, že jsem jí je neodevzdala, tak jak jsem to dělala vždycky, už od dob, kdy jsem vodila k moři dcery paní z papírnickví nebo jsem pracovala v knihkupectví ve via Mezzocannone. Možná se chová, jako kdyby jí moje peníze patřily, napadlo mě, aby mě přesvědčila o tom, že i já sama jí patřím a že jí budu patřit naporád, i když se vdám.

Zachovala jsem klid, řekla jsem jí, jako by šlo o nějaké odstupné, že dám do bytu zavést telefon, že koupím na splátky televizor. Nejistě na mě pohlédla, s náhlým obdivem, který neladil s tím, co mi před chvílí řekla.

„Televize a telefon tady v našem bytě?“

„Jistě.“

„Budeš je platit ty?“

„Jo.“

„Pořád, i po tom, co se vdáš?“

„Jo.“

„A ten profesor ví, že nemáme ani vindru na tvoje věno a ani na hostinu?“

„Víš to, a žádná hostina nebude.“

Znovu se jí změnila nálada, oči jí zas začaly rudnout.

„Jak to, žádná hostina. Ať ji kouká zaplatit on.“

„Ne, obejdeme se bez ní.“

Mámu zas začal popadat vztek, všemožně se mě snažila vyprovokovat, abych jí odsekla a ona se mohla rozběsnit ještě víc.

„Vzpomínáš si na Lininu svatbu, vzpomínáš si, jakou ta měla hostinu?“

„Jo.“

„A ty, která seš o moc lepší než ona, nechceš uspořádat nic?“

„Ne.“

Takhle jsme pokračovaly, dokud jsem se nerozhodla, že než abych její vztek absorbovala po kouskách, bude lepší navršit jeden výbuch zlosti na druhý.

„Mami,“ řekla jsem, „a nejen že nebudeme mít hostinu, ale ani se nevezmeme v kostele, budu se vdávat na radnici.“

V tu chvíli jako kdyby rozrazila okna i dveře dokořán fujaviče. Ačkoli byla máma pramálo nábožensky založená, úplně se přestala ovládat a začala vrískat, rudá v obličeji a celá v předklonu, strašlivé nadávky. Ječela, že manželství není platné, pokud mu nepožehná kněz. Ječela, že když se nevdám před Bohem, nebudu nikdy manželka, ale jen děvka, a navzdory pochroumané noze skoro letěla vzbudit tátu a sourozence, aby je zpravila o tom, čeho se vždycky obávala, a to že mi přemíra studia zničí mozek, že mám sice, nač si vzpomenu, ale nechám se sebou zacházet jak s kurvou, že ona nebude moct vyjít z domu kvůli ostudě, že má bezbožnou dceru.

Rozespálý táta v trenýrkách i mí sourozenci se snažili pochopit, jaké další patálii musejí mojí vinou čelit, a přitom se ji snažili uklidnit, ale bylo to marné. Ječela, že mě chce vyhodit z domu hned, dřív než ji vystavím té hanbě, že má i ona, *i ona*, vydržovanou dceru, jako jsou Lila s Adou. Mezitím, i když se mi nesnažila doopravdy nafackovat, plácala do vzduchu, jako bych já byla jen stín a ona drapla tu pravou Elenu a zuřivě ji tloukla. Chvíli to trvalo, než se uklidnila, což se stalo díky Elise. Moje sestra se opatrně zeptala:

„Na tý radnici se chceš vdávat ty, nebo to chce tvůj snoubenec?“

Vysvětlila jsem jí, jako kdybych tu záležitost objasňovala všem, že pro mě církev už dávno nic neznamená, ale jestli se vdám na radnici nebo před oltářem, je mi jedno, zatímco



pro mého snoubence je strašně důležité mít jen civilní obřad, on ví o náboženských otázkách všechno a má za to, že náboženství, samo o sobě úctyhodná věc, se kazí právě tím, když strká nos do záležitostí státu. Zkrátka, jestli nebude-me mít svatbu na radnici, uzavřela jsem to, nevezme si mě.

V tom okamžiku táta, který se předtím okamžitě přidal k mámě, rázem přestal přizvukovat jejím nadávkám a bědování.

„Nevezme si tě?“

„Ne.“

„A to tě jako nechá?“

„Půjdem spolu žít do Florencie nesezdaný.“

Tahle představa byla pro mámu ta nejnesnesitelnější. Úplně se přestala ovládat, slíbila, že v tom případě vezme nůž a podrízne mě. Ale táta se nervózně podrbal na hlavě a řekl jí:

„Buď chvíli zticha, neštví mě a uvažujme. Dobře víme, že člověk může mít svatbu v kostele, honosnou hostinu, a přesto skončit hodně špatně.“

Bylo jasné, že tím taky myslí Lilu, to byl pro čtvrtí stále živý skandál, a mámě to konečně došlo. Kněz není žádná záruka, v tom hnusném světě, ve kterém žijeme, žádné záruky nejsou. A tak přestala ječet a přenechala otci úkol zvážit situaci a případně mi dát za pravdu. Ona ale dál kulhala sem a tam, vrtěla hlavou, bručela nadávky proti mému nastávajícímu manželovi. Co je ten profesor zač? Je to komunista? Komunista a profesor? To je mi hovno profesor, křičela. Co je to za profesora, když takhle uvažuje? Takhle uvažuje jen kretén. Kdepak, odporoval táta, žádný kretén, je to studovaný člověk a ví nejlíp ze všech, jaký svinstva dělají kněží, to proto chce jít říct ano jenom na radnici. Jasně, máš pravdu, spousta komunistů se takhle chová. Jasně, máš pravdu, takhle to vypadá, že naše dcera není vdaná. Ale já bych tomu profesorovi z univerzity věřil: má ji rád, nechce se mi věřit tomu, že by dostal Lenucciu do situace, kdy by vypadala jako kurva. A každopádně, jestli nechceme důvěřovat jemu – já mu teda věřím, i když ho ještě neznám: je to důležitá osoba, tady si holky o takový partii můžou nechat jen zdát –, důvěřujme

aspoň radnici. Já na radnici dělám a můžu tě ujistit, že sňatek tam platí stejně jako ten v kostele, a možná i víc.

A tak to šlo dál celé hodiny. Sourozenci to v jednu chvíli už nevydrželi a šli spát. Já zůstala, abych naše uklidnila a přesvědčila je, aby přistoupili na něco, co pro mě v té chvíli představovalo pevné znamení mého vstupu do Pietrova světa. Navíc jsem se tak aspoň jednou cítila odvážnější než Lila. A hlavně, kdybych ještě někdy potkala Nina, mohla bych mu říct, jen tak v narážkách: vidíš, kam mě přivedla ta moje hádka s profesorem náboženství, každé rozhodnutí má svůj příběh, spousta okamžiků našeho života se tísni někde v koutě a čeká na své vyústění a vyústění nakonec přijde. Ale to bych přeháněla, ve skutečnosti byla celá věc mnohem jednodušší. Před dobrými deseti lety se Bůh z dětství, už dřív značně vetšý, uklidil do růžku jako nemocný stařec a já necítila žádnou potřebu svátosti manželské. Hlavní bylo odejít z Neapole.

## 9

Hrůza, kterou má rodina prožívala při představě jen civilního sňatku, se té noci samozřejmě nerozplynula, ale zeslábla. Další den se ke mně máma chovala, jako kdyby všechno, čeho se dotkla – moka konvička, hrnek s mlékem, cukřenka, čerstvý pecen chleba –, tam bylo jen proto, aby ji to uvádělo v pokušení tím po mně mrsknout. Nicméně ječet už znovu nezačala. Já si jí nevšímala, brzy ráno jsem vyšla z domu a vydala se podat žádost o zavedení telefonní linky. Když jsem to vyřídila, zašla jsem na via Port'Alba a obcházela jsem knihkupectví. Byla jsem rozhodnutá se urychleně dostat do stavu, kdy se budu moct směle vyjádřit pokaždé, když nastane situace podobná té v Miláně. Časopisy a knihy jsem si vybírala tak trochu po čuchu, utratila jsem spoustu peněz. Po dlouhém váhání, pod vlivem té Ninovy věty, která se mi často vracela na mysl, jsem si nakonec koupila *Tři úvahy o sexuální teorii* – o Freudovi jsem nevěděla skoro nic, a to málo, co jsem

znala, se mi protivilo – a pár dalších svazečků na téma sexu. Měla jsem v plánu to udělat stejně, jako jsem to v minulosti dělala se školním učivem, se zkouškami, s diplomkou, jako jsem to dělala s novinami, které mi dávala Galianiová, nebo s marxistickými texty, jimiž mě před pár lety zásoboval Franco. Chtěla jsem *studovat* současný svět. Těžko říct, co jsem v té době už měla nakumulováno. Proběhly debaty s Pasqualem a taky s Ninem. Trošku jsem se zajímala o Kubu a Latinskou Ameriku. Byla tu nevyléčitelná chudoba naší čtvrti, Lilina prohraná bitva. Byla tu škola, která zavrhlá mé sourozence jen proto, že nebyli tak urputní, tak ochotní přinášet oběti jako já. Absolvovala jsem dlouhé rozhovory s Francem a příležitostně s Mariarosou, které se už všechny slily do jednoho mlžného cáru (*svět je hluboce nespravedlivý a je třeba ho změnit, ale jak mírumilovné soužití amerického imperialismu se stalinskými byrokraciemi, tak reformní politika evropských dělnických stran, a zvláště těch italských, udržují proletariát v poniženém vyčkávání, jež kropí vodou oheň revoluce, v důsledku toho, pokud ve světě zvítězí patová situace, pokud zvítězí sociální demokracie, po staletí bude vše ovládat kapitál a dělnická třída se stane kořistí konzumistické kompulze*). Tyhle podněty vykonaly své, určitě mě uvnitř nahlodávaly už dlouhou dobu, občas mě citově rozněcovaly. Ale za rozhodnutím zahájit intenzivní doškolovací rychlokurz stála, alespoň zpočátku, moje dávná potřeba vždy uspět. Už nějaký čas jsem byla přesvědčená, že se dá naučit všemu, i politickému zápalu.

Při placení jsem zahlédla v regále svůj román, okamžitě jsem se podívala jinam. Pokaždé když jsem ten svazek uviděla někde za výlohou, mezi jinými právě vydanými romány, pocítila jsem v sobě směsici hrdosti a strachu, záblesk potěšení, který končil úzkostí. Jistě, ten příběh vznikl náhodou, během dvaceti dnů, nezávazně, jako sedativum proti depresi. Kromě toho jsem dobře věděla, co je to vysoká literatura, hodně jsem studovala klasiky, a při psaní mě ani nenapadlo, že bych vytvářela něco hodnotného. Ale úsilí najít formu mě pohltilo. A z toho pohlčení se stala *ta* kniha, věc,

v níž jsem byla obsažená. Já jsem teď byla tam, vystavená, a když jsem se viděla, v hrudi mi divoce tlouklo. Cítila jsem, že nejen v mé knize, ale v románech obecně je cosi, co mě skutečně vyvádí z klidu, obnažené pulzující srdce, totéž, co mi vyskočilo z hrudi v té dávné chvíli, kdy Lila navrhla, abychom spolu napsaly nějaký příběh. A jenom já jsem to vážně uskutečnila. Ale chtěla jsem opravdu tohle? Psát, a ne nahodile, psát líp než doposud? A studovat minulá a současná vyprávění, abych pochopila, jak fungují, a učila se, učila se všechno o světě s jediným cílem vytvářet živoucí srdce, která by nikdo nikdy nedotáhl k dokonalosti lépe než já, ani Lila, kdyby k tomu měla příležitost?

Vyšla jsem z knihkupectví, zastavila jsem se na piazza Ca-vour: den byl krásný, via Foria se zdála nepřirozeně čistá a pevná, navzdory opevněním, která podpírala nákupní galerii. Uložila jsem si obvyklou disciplínu. Vytáhla jsem notýsek, který jsem si právě koupila, chtěla jsem to začít dělat jako skuteční spisovatelé, zaznamenávat si myšlenky, postřehy, užitečné informace. Přečetla jsem deník *l'Unità* od první do poslední stránky, poznamenala jsem si věci, které jsem nevěděla. V měsíčníku *Ponte* jsem našla článek Pietрова otce, se zvědavostí jsem ho prolítla, ale nepřipadal mi tak důležitý, jak tvrdil Nino, dokonce se mě nepříjemně dotkl nejméně ze dvou důvodů: zaprvé, Guido Airota používal onen profesorský styl muže v tlustých brýlích ještě toporněji; zadruhé, v pasáži, kde psal o studentkách („jsou jich nové zástupy,“ psal, „a ty skromně oblečené a skromně vychované slečny, jež od nesmírné dřiny studia oprávněně očekávají budoucnost, která nebude tvořena jen rituály domácích prací, zcela zjevně nepocházejí ze zámožných vrstev“), se mi zdálo, že nacházím narážku na svou osobu, buď záměrnou, nebo zcela bezděčnou. I to jsem si poznamenala do notesu (*co pro Airotovy představuju já, květinu na klopě jejich širokých obzorů?*) a v nikterak dobré náladě, spíš trochu roztrpčeně, jsem začala listovat deníkem *Corriere della Sera*.

Pamatuju si, že vzduch byl vlhý, zůstala mi – vymyšlená nebo pravá – čichová vzpomínka, směs potištěného papíru

a smažené pizzy. Stranu za stranou jsem si prohlížela titulky, dokud se mi nezatajil dech. Byla tam moje fotografie vsazená mezi čtyři hustě vysázené sloupce. V pozadí byl vidět kousek naší čtvrti, tunel. A nadpis zněl: *Pikantní paměti ctižádnostivé slečny. Prvotina Eleny Grecové*. Autorem byl muž v tlustých brýlích.

## 10

Při čtení mě oblil studený pot, měla jsem pocit, že co nevidět omdlím. Mé knihy bylo využito k tomu, aby se potvrdilo, že v posledních deseti letech se ve všech sférách produktivního, společenského a kulturního života, od továren po úřady, univerzity, nakladatelství, kinematografii, pod tlakem zhýčkané mládeže, která neuznává žádné hodnoty, zhroutil celý svět. Místy recenze citovala v uvozovkách pár mých vět na důkaz toho, že jsem odpovídající představitelkou své nevychované generace. V závěru jsem byla označena za „dívku snažící se zakrýt nedostatek talentu lechtivými stráněčkami průměrné banality“.

Rozplakala jsem se. Tohle bylo to nejtvrdší, co jsem četla od chvíle, kdy kniha vyšla, a ne na stránkách bezvýznamného deníku, ale v nejrozšířenějších novinách v Itálii. Hlavně mi připadal nepřípustný snímek mé usměvavé tváře uprostřed toho urážlivého textu. Vrátila jsem se pěšky domů, ale nejdřív jsem *Corriere* zahodila. Bála jsem se, že máma by si recenzi přečetla a použila by ji proti mně. Dovedla jsem si představit, že by ji chtěla taky vlepit do toho svého alba, aby mi ji předhazovala pokaždé, když bych ji něčím zklamala.

Stůl jsem našla prostřený jen pro mě. Táta byl v práci, máma si šla půjčit k sousedce nevím co a sourozenci už byli po jídle. Polykala jsem těstoviny s bramborami a přitom jsem si namátkou četla ve své knize. Zoufale jsem si říkala: možná opravdu nestojí za nic, možná ji vydali, jen aby se zavděčili Adele. Jak jsem mohla napsat tak mdlé věty, tak banální úvahy? A jak je to lajdácké, kolik je tam zbytečných čárek,

už nebudu psát. Tak jsem se tam utápěla v depresi, znechucená jídlem i knihou, když vtom přišla Elisa s nějakým lístečkem. Dala jí ho paní Spagnuolová, na jejíž telefonní číslo se mi s jejím laskavým svolením mohlo v případě naléhavých sdělení volat. Na lístečku stálo, že mi volali už tři lidé, Gina Medottiová, která měla na starosti tiskové oddělení nakladatelství, Adele a Pietro.

Ta tři jména, naškrabaná neumělým rukopisem paní Spagnuolové, hned dokázala zkonkretizovat myšlenku, která byla ještě před chvílí ukrytá v hloubce. Zlá slova muže v tlustých brýlích se rychle šíří, během dne proniknou všude. Už si je přečetl Pietro, jeho rodina, vedení nakladatelství. Možná dospěla až k Ninovi. Možná je teď mají před očima moji profesori z Pisy. Určitě neunikla pozornosti Galianiové a jejich dětí. A kdoví, možná si je přečte i Lila. Znovu jsem se rozplakala a vyděsila jsem tím Elisy.

„Co je ti, Lenù?“

„Není mi dobře.“

„Mám ti uvařit heřmáněk?“

„Ano.“

Ale už na to nebyl čas. Někdo zaklepal na dveře, byla to Rosa Spagnuolová. Trochu zadýchaná, jak brala schody po čtyřech, mi slavnostně oznámila, že mi volá můj snoubenec, je na drátě, má tak krásnej hlas, tak krásnej severskej přízvuk. Utíkala jsem to vzít a tisíckrát jsem se jí omlouvala, že tak obtěžuju. Pietro se mě snažil uchlácholit, řekl, že jeho matka mi vzkazuje, ať si z toho nic nedělám, hlavní je, že se o knize mluví. Jenže já, k překvapení paní Spagnuolové, která mě znala jako mírnou dívku, jsem skoro zakřičela: co je mi po tom, že se o ní mluví, když se o ní mluví tak strašně špatně. On mě znovu uklidňoval a dodal: zítra vyjde článek v *l'Unità*. Mrazivě jsem hovor ukončila, řekla jsem: bylo by lepší, kdyby se o mě už nikdo nestaral.

V noci jsem nedokázala zamhouřit oka. Ráno jsem se neudržela a utíkala jsem si koupit *l'Unità*. Rychle jsem vydáním zalistovala, ještě před trafikou, krok od obecné školy. Znovu jsem narazila na svoji fotku, stejnou jako v *Corriere*,

tentokrát ne uprostřed článku, ale nad ním, vedle titulku: *Vzpourné mládí a staří reakcionáři. Ke knize Eleny Grecové.* O člověku, co ten článek napsal, jsem v životě neslyšela, ale rozhodně to byl někdo, kdo uměl psát, jeho slova na mě působila jako balzám. Můj román nepokrytě chválil a urážel slovuťného profesora v tlustých brýlích. Vrátila jsem se domů povzbuzená, možná dokonce i v dobré náladě. Listovala jsem svou knihou a tentokrát mi připadala dobře rozvržená, skvěle napsaná. Máma řekla zamračeně: tos vyhrála v lotynce? Nechala jsem noviny ležet na kuchyňském stole, aniž jsem jí něco řekla.

Pozdě odpoledne se Spagnuolová objevila znovu, zase mi někdo volal. Na moje rozpaky a omluvy řekla, že ji ze srdce těší, že může být nápomocná dívce jako já, a zahrnula mě lichotkami. Gigliola měla smůlu, povzdechla si na schodech, táta ji zapřáhnul u Solarů v cukrárně, když jí bylo třináct, a ještě že se zasnoubila s Michelelem, jinak by se dřela celej život. Odemkla dveře od bytu, vedla mě předsíní až k telefonu připevněnému na stěně. Všimla jsem si, že k němu přistavila židli, abych měla pohodlí: takové úcty k někomu, kdo studoval; studium bylo považováno za trik bystřejších dětí, jak se vyhnout práci. Jak mám té ženě vysvětlit, říkala jsem si, že jsem od svých šesti let otrokem písmenek a cifer, že moje nálada závisí na jejich zdárné kombinaci, že radost z dobrého výsledku je vzácná, nestálá, trvá hodinu, jedno odpoledne, přes noc?

„Četla jsi to?“ zeptala se mě Adele.

„Ano.“

„Máš radost?“

„Ano.“

„A mám pro tebe další dobrou zprávu: kniha se začíná prodávat, když si tak povede dál, budeme ji dotiskovat.“

„Co to znamená?“

„Znamená to, že náš přítel z *Corriere* si myslel, že nás zničí, a přitom pracoval v náš prospěch. Ahoj, Eleno, užívej si úspěchu.“

Kniha se opravdu prodávala, zaznamenala jsem to už v následujících dnech. Nejzjevnějším důkazem byly Gininy stále častější telefonáty, v nichž mě tu upozorňovala na zprávu v těch a těch novinách, tu mi tlumočila pozvání do knihkupectví a kulturních kroužků, a nikdy mě nezapomněla pozdravit přátelskou větou: kniha jde na dračku, paní doktoro Grecová, gratuluju. Děkuju, říkala jsem, ale nebyla jsem spokojená. Články v novinách mi připadaly povrchní, jenom přejímaly buď nadšené schéma z *l'Unità*, nebo to destruktivní z *Corriere*. A třebaže mi Gina při každé příležitosti opakovala, že i záporné názory knize pomáhají v prodeji, mě takové kritiky přesto bolely a dychtivě jsem čekala na hrstku souhlasných vět, aby se jimi vyvážíly ty nesouhlasné a já se cítila líp. Každopádně jsem před mámou přestala schovávat zákeřné recenze, odevzdávala jsem jí je všechny, dobré i ty špatné. Zkoušela si je číst, zamračeně je slabikovala, ale nikdy se nedostala za čtyři pět řádků, a buď si hned našla záminku k hádce, nebo se z nudy uchylovala ke sběratelské posedlosti. Jejím cílem bylo zaplnit celé album a bědovala, když jsem pro ni do něj nic neměla, bála se, že jí zůstanou prázdné stránky.

Recenzi, která mi v té době nejvíc ublížila, přinesla *Roma*. Krok za krokem kopírovala kritiku z *Corriere*, ale květnatým stylem, který na konci umanutě cizeloval jeden jediný koncept: ženy ztrácejí veškeré zábrany, na důkaz toho si stačí přečíst obscénní román Eleny Grecové, což je jen umělecký odpad už tak ohroublého *Dobrý den, smutku*. Neranil mě ale obsah, nýbrž jméno autora. Článek napsal Ninův otec, Donato Sarratore. Vzpomněla jsem si, jaký na mě jako na malou holku udělalo dojem, že ten muž je autorem sbírky básní; vzpomněla jsem si na svatozář slávy, do níž jsem si ho uzavřela, když jsem zjistila, že píše do novin. Proč tu recenzi napsal? Chtěl se pomstít, protože se poznal v tom oplzlém otci od rodiny, který hrdinku obtěžuje? Byla jsem v pokušení mu zavolat a zaječet na něj v dialektu ty nejstrašnější nadávky.



Neudělala jsem to jen proto, že jsem si vzpomněla na Nina a zdálo se mi, že jsem přišla na něco důležitého: jeho i moje zkušenost se vzájemně podobají. Oba jsme se odmítli zformovat podle rodinného vzoru: já se odjakživa snažila udržovat si odstup od mámy, on definitivně zpřetrhal pouta s otcem. Takhle spřízněnost mě ukonejšila, vztek pomaličku vypřchal.

Jenže jsem nepočítala s tím, že v naší čtvrti se *Roma* četla víc než kterékoli jiné noviny. Došlo mi to hned večer. Lékárníkův syn Gino, z něž se stal mladík s mohutnými svaly od vzpírání činek, se ukázal ve dveřích otcovy živnosti, zrovna když jsem šla kolem, v bílém lékařském plášti, který nosil, i když ještě neodpromoval. Zavolal na mě a mával přitom novinami, řekl mi, navíc dost vážným tónem, protože nedávno udělal malou kariéru u neofašistů z Italského sociálního hnutí: vidělas, co o tobě píšou? Abych mu zkazila radost, odpověděla jsem: pořád o mně něco píšou, kývla jsem mu na pozdrav a šla jsem dál. To ho vyvedlo z míry, něco zamumlal, pak pronesl důrazně a s nefalšovanou zlomyslností: musím si tu tvoji knihu přečíst, pochopil jsem, že je *náramně* zajímavá.

To byl jenom začátek, další den se ke mně na ulici přitočil Michele Solara a trval na tom, že s ním musím jít na kafe. Šli jsme do jeho baru, a zatímco Gigliola nás beze slova obsluhovala, viditelně rozladěná mojí přítomností a možná i přítomností svého snoubence, on spustil: Lenù, Gino mi dal přečíst článek, kde stojí, žeš napsala knížku mládeži do osmnácti let nepřístupnou. No to mě podrž, kdo by to byl řekl. *Tohle* jsi studovala v tý Pise? *Tohle* tě naučili na univerzitě? Nemůžu tomu uvěřit. Podle mě jste s Linou uzavřely tajnou dohodu: ona ty sprostárny dělá a ty je píšeš. Je to tak? Řekni mi pravdu. Zrudla jsem, ani jsem nepočkala na kafe, rozloučila jsem se s Gigliolou a odešla jsem. Křikl za mnou pobaveně: co je, ty ses urazila, pocem, dělal jsem si legraci.

Zanedlouho následovalo setkání s Carmen Pelusovou. Máma mě donutila jít do Carracciho nového lahůdkářství, protože tam měli levnější olej. Bylo odpoledne, nebyli tam zákazníci, Carmen mě vychvalovala až do nebes. Tobě to tak sluší, zamumlala, to je pocta, bejt tvoje kamarádka, jediný

štěstí, co mě v životě potkalo. Pak mi řekla, že četla Sarra-  
torův článek, ale jen proto, že jeden z dodavatelů zapomněl  
*Romu* v obchodě. Označila ho za svinstvo a její rozhořčení mi  
připadalo autentické. Zato její bratr Pasquale jí dal číst ten  
článek z *l'Unità*, ten byl vážně moc dobrý, byla tam krásná  
fotka. Celá seš krásná, řekla, ve všem, co děláš. Od mojí má-  
my věděla, že se budu brzo vdávat za profesora z univerzity  
a že budu bydlet ve Florencii ve fajnovém bytě. I ona se bude  
vdávat, za pumpaře z hlavní ulice, jenže kdoví kdy, nemají pe-  
níze. Pak si bez souvislosti začala stěžovat na Adu. Od chvíle,  
kdy Ada zaujala Lilino místo vedle Stefana, je všechno ještě  
horší než dřív. Rozkazuje i v obou lahůdkářstvích a zasedla  
si na ni, obviňuje ji, že krade, komanduje ji, hlídá ji. Takže  
Carmen už toho má po krk, chce dát výpověď a jít pracovat  
na benzínku svého budoucího manžela.

Pozorně jsem ji poslouchala, vzpomněla jsem si, jak jsme  
se chtěli s Antoniem vzít a jít taky dělat pumpaře. Vyprávěla  
jsem jí to, abych ji pobavila, ale ona se zakabonila a zabru-  
čela: jasně, to víš že jo, ty a na benzínce, máš kliku, že ses  
vyhrabala z týhle mizérie. Pak zamumlala nejasné věty: je tu  
děsná nespravedlnost, Lenù, děsná, tohle musí skončit, takhle  
už to dál nejde. A během hovoru vytáhla z šuplíku moji kni-  
hu, obálku měla celou pokroucenou a špinavou. Byl to první  
výtisk, který jsem viděla v rukou někoho ze čtvrti, překvapi-  
lo mě, jak jsou první strany nafouklé a ušmudlané a jak jsou  
ty ostatní bělostné. Po večerech ji čtu, řekla mi, nebo když tu  
nejdou zákazníci. Ale jsem teprve na straně 32, mám strašně  
málo času, všechno tu leží na mně, Carracciovi mě tu drže  
zavřenou od šesti od rána do devíti do večera. Potom se mě  
zničehonic škodolibě zeptala: za jak dlouho už tam budou ty  
lechtivý pasáže? Kolik toho ještě musím přečíst?

*Lechtivý pasáže.*

Netrvalo dlouho a narazila jsem na Adu, v náručí držela  
Marii, svoji a Stefanovu dceru. Jen s přemáháním jsem se  
chovala srdečně, po tom, co mi Carmen řekla. Chválila jsem  
holčičku, řekla jsem, že má krásné šatičky a roztomilé náuš-  
ničky. Ale Ada byla odtazitá. Povíдалa mi o Antoniově, řekla,

že si spolu píšou, řekla, že není pravda, že se oženil a má děti, řekla, že jsem ho připravila o rozum i o schopnost mít rád. Pak spustila o mojí knize. Nečetla ji, objasnila mi, ale slyšela, že to není kniha, kterou by člověk mohl mít doma. A div se nerozzlobila: představ si, že holka vyroste a najde ji, a co pak? Je mi líto, nekoupím si ji. Ale, dodala, jsem ráda, že vyděláváš peníze, gratuluju.

## 12

Tyhle epizody do mě jedna po druhé zasely podezření, jestli se kniha neprodává jen proto, že jak nepřátelské, tak i spřátelené noviny upozorňují na přítomnost pikantních stránek. Dokonce mě napadlo, že se Nino zmínil o Lilině sexualitě, protože si myslel, že s ženou, která píše to, co jsem napsala já, se dá o těchhle věcech mluvit bez problémů. A touhle cestou se mi vrátila touha moji přítelkyni zas vidět. Kdoví, řekla jsem si, jestli si Lila knihu opatřila tak jako Carmen. Představovala jsem si ji večer, po návratu z továrny – Enzo o samotě v jednom pokoji, ona s dítětem ve druhém –, vysílenou, a přesto zabranou do četby, s pootevřenými rty a zkrabatělým čelem, jako vždycky, když se soustředila. Co by o ní asi řekla? Taky by román zredukovala jen na *lechtivé pasáže*? Ale možná moji knihu vůbec nechte, pochybovala jsem, že má peníze, aby si ji koupila, měla bych jí donést jeden výtisk jako dárek. Chvilí mi to připadalo jako dobrý nápad, pak jsem to nechala plavat. Dál mi na Lile záleželo víc než na komkoli jiném, ale nedokázala jsem se rozhoupat, abych za ní zašla. Neměla jsem čas, musela jsem si rychle nastudovat a naučit se příliš mnoho věcí. A pak závěr našeho posledního setkání – ona v tom plášti přes kabát na továrním dvoře, u ohně, kde hořely listy *Modré víly* – byl poslední sbohem zbytkům dětství, stvrzení toho, že naše cesty se už rozcházejí, možná by mi řekla: nemám čas si tě přečíst, nevíš, co vedu za život? Šla jsem si dál po svých.

Mezitím, ať už byl důvod jakýkoli, si kniha opravdu vedla líp a líp. Jednou mi zavolala Adele a se svou obvyklou směsicí

ironie a náklonnosti mi řekla: když to takhle půjde dál, budeš bohatá a nebudeš vědět, co si počít s chudákem Pietrem. Pak mi předala dokonce svého manžela. Guido s tebou chce mluvit, řekla. Znervózněla jsem, s profesorem Airotou jsem si toho nikdy moc neřekla a pokaždé jsem byla v rozpacích. Ale Pietrův otec byl velice srdečný, gratuloval mi k úspěchu, vyjádřil se ironicky o falešném studu mých pomlouvačů, mluvil o nekonečném italském středověku, pochválil mě, že přispívám k modernizaci země, a dál ze sebe sypal podobné věty. O románě neřekl nic konkrétního, určitě ho nečetl, byl to velice zaměstnaný muž. Ale bylo krásné, že mi chtěl přesto vyjádřit svou podporu a to, že si mě váží.

Stejně tak milá byla i Mariarosa, i ona mě velice chválila. Zpočátku se zdálo, že se chystá dlouze hovořit o knize, pak vzrušeně změnila téma, řekla, že mě chce pozvat na jejich univerzitu: připadalo jí důležité, abych se účastnila toho, co označila za *nezadržitelný vývoj událostí*. Vyjed hned zítra, pobízela mě, vidélas, co se děje ve Francii? Já věděla o všem, žila jsem přilepená u modrého tranzistoráčku potaženého vrstvami mastnoty, který měla máma v kuchyni, a řekla jsem: ano, je to úžasné, Nanterre, barikády v Latinské čtvrti. Ale ona se mi zdála informovanější, mnohem angažovanější. Měla v plánu vydat se do Paříže s několika svými kolegy, pozvala mě, abych tam s ní jela autem. Byla jsem v pokušení. Řekla jsem: dobře, promyslím si to. Přijet do Milána, přejet do Francie, dorazit do bouřící se Paříže, čelit policejní brutalitě, vrhnout se se všemi svými osobními záležitostmi do stále rozžhavenějšího magmatu oněch měsíců, navázat na cestu do ciziny, kterou jsem před lety podnikla s Francem. Bylo by tak krásné vyrazit s Mariarosou, jedinou mně známou dívkou, která byla skutečně bez předsudků, moderní, plně souzněla s tím, co se dělo ve světě, ovládala politický diskurz skoro stejně dobře jako muži. Obdivovala jsem ji, v tom všeobecném vyhazování do povětrí nebylo moc dívek, které by se proslavily. Hrdinové, kteří na vlastní nebezpečí čelili možným násilným reakcím, se jmenovali Rudi Dutschke, Daniel Cohn-Bendit a podobně jako ve válečných filmech, kde hráli jen muži,

bylo těžké se s někým ztotožnit, člověk je mohl jen milovat, urovnat si v hlavě jejich myšlenky, trápit se jejich osudem. Napadlo mě, že mezi těmi Mariarosinými kolegy by mohl být i Nino. Znali se, možné to bylo. Ach, zase ho tak potkat, být ve víru událostí, vystavovat se spolu s ním nebezpečí. Tak uběhl celý den. Kuchyň teď byla tichá, rodiče spali, bratři se ještě toulali venku, Elisa se myla zavřená na záchodě. Odjet, hned další den ráno.

13

Odjela jsem, ale ne do Paříže. Po politických volbách toho bouřlivého roku mě Gina vyslala propagovat knihu po Itálii. Začala jsem Florencií. Jedna profesorka, kamarádka kamaráda manželů Airotových, mě pozvala na pedagogickou fakultu a ocitla jsem se na jednom z těch neoficiálních kurzů, rozšířených na bouřících se univerzitách, abych mluvila k asi třicítce studentek a studentů. Hned mě zaujalo, že mnohé z těch dívek vypadají ještě hůř, než jak je popisoval můj tchán v *Ponte*: špatně oblečené, špatně nalíčené, mluvily nesouvisle a příliš emotivně, vztekaly se kvůli zkouškám, kvůli profesorům. Pobízená profesorkou jsem promluvila s okázalým nadšením o studentských demonstracích, hlavně o těch, které probíhaly ve Francii. Předvedla jsem, co jsem se právě učila, byla jsem se sebou spokojená. Cítila jsem, že se vyjadřuju přesvědčivě a jasně, že zejména dívky mě obdivují za to, jak mluvím, co vím, jak se zručně dotýkám složitých problémů světa a skládám je do uceleného obrazce. Ale brzy jsem si uvědomila, že mám sklon vyhybat se všem zmínkám o své knize. Mluvit o ní mi bylo nepříjemné, bála jsem se podobných reakcí, jako byly ty u nás ve čtvrti, raději jsem vlastními slovy shrnovala myšlenky z časopisů *Quaderni piacentini* nebo *Monthly Review*. Na druhou stranu mě tam pozvali kvůli knize, někdo se už hlásil o slovo. Všechny první otázky se týkaly úsilí hrđinky uniknout z prostředí, kde se narodila. Teprve ke konci mě jedna dívka, pamatuju si, že byla strašně vysoká a hubená,

požádala – a přerušovala přitom věty nervózním smíchem –, abych jim vysvětlila, proč jsem považovala za nutné vložit do tak vybroušeného textu tu *pikantní pasáž*.

Upadla jsem do rozpaků, možná jsem zrudla, začala jsem vršit sociologické důvody. Teprve v závěru jsem promluvila o nutnosti upřímně vyprávět o každé lidské zkušenosti, i o tom – zdůraznila jsem –, co se zdá nevyslovitelné, a co proto zatajujeme i před sebou samými. Takle poslední slova se líbila, znovu jsem se vyhoupla do sedla. Profesorka, která mě pozvala, je pochválila, řekla, že o tom bude přemýšlet, že mi napíše.

Její souhlas mi těch pár konceptů ustálil v hlavě a brzy se z nich stala obehnaná písnička. Na veřejnosti jsem je často používala, hned pobaveně, hned dramatickým tónem, hned zas v syntéze, nebo naopak rozvinuté pomocí pracných verbálních klikyháků. Jednoho večera jsem se v jednom turínském knihkupectví cítila obzvlášť jako ryba ve vodě před dosti početným publikem, před které jsem předstoupila se vzrůstající ležérností. Začalo mi připadat přirozené, že se mě někdo přátelsky nebo provokativně vyptává na epizodu se sexem na pláži, tím spíš, že ta moje připravená odpověď, stále příjemněji upravená, slavila jistý úspěch.

Do Turína mě z pověření nakladatelství doprovodil Tarratano, Adelin postarší přítel. Prohlásil, že je hrdý na to, že jako první vytušil kvality mého románu, a představil mě publiku stejně nadšenými frázemi, které před časem použil v Miláně. V závěru večera mi gratuloval k velkému pokroku, jehož jsem za krátkou dobu dosáhla. Pak se mě zeptal svým navyklým dobráckým tónem: proč tak snadno přijímáte, aby byly vaše erotické stránky označeny za pikantní, proč vy sama je na veřejnosti tak označujete? A vysvětlil mi, že to nemám dělat: předně se můj román nedal zredukovat na epizodu na pláži, byla v něm zajímavější a krásnější místa; a pak, jestli místy vyzníval poněkud odvážně, tak hlavně proto, že ho napsala mladá dívka; obscénnost, uzavřel to, není kvalitní literatury a pravému vypravěčskému umění cizí, a i když překročí hranici dobrých mravů, nikdy není pikantní.

Byla jsem zmatená. Ten vysoce vzdělaný muž mi taktně vysvětloval, že nedostatky mé knihy jsou omluvitelné a že dělám chybu, když o nich pokaždé hovořím, jako by to byly smrtelné hříchy. Přeháním to. Nechávám se ovlivnit krátkozrakostí publika, jeho povrchností. Řekla jsem si: a dost, nesmím se chovat tak poníženě, musím se naučit držet si od svých čtenářů odstup, nesmím klesnout na jejich úroveň. A rozhodla jsem se, že při další příležitosti budu k těm, co zatahují do hovoru tyhle stránky, příkřejší.

U večere v restauraci hotelu, který nám zamluvilo tiskové oddělení, jsem napůl v rozpacích a napůl pobaveně poslouchala Tarratana, který mi na důkaz, že jsem v zásadě cudná spisovatelka, citoval Henryho Millera nebo mi vysvětloval a oslovoval mě přitom děvenko drahá, že nejedna výsostně nadaná spisovatelka ve dvacátých a třicátých letech věděla a psala o sexu věci, které si já zatím ani nedovedu představit. Zapsala jsem si jejich jména do svého notesu, ale zároveň jsem si v duchu začala říkat: tenhle muž mě navzdory lichotkám nepovažuje za zvlášť talentovanou; v jeho očích jsem jen mladá holka, které spadl do klína nezasloužený úspěch; dokonce ani stránky, které čtenáře přitahují nejvíc, nepovažuje za významné, můžou budit pohoršení v těch, co nemají moc přehled, ale ne v někom jako on.

Řekla jsem, že jsem trochu unavená, a pomohla jsem svému spolustolovníkovi, který toho moc vypil, vstát. Byl to malý muž s objemným břichem labužníka. Chomáčky bílých vlasů se mu kroutily kolem velikých uší, brunátnou tvář mu rozbíjely úzké rty, výrazný nos a nesmírně živé oči, hodně kouřil, prsty měl zažloutlé. Ve výtahu se mě snažil obejmout a políbit. Třebaže jsem se mu vymanila z objetí, měla jsem co dělat, abych si ho udržela od těla, byl neodbytný. Zůstal ve mně dotyk jeho břicha, ovíněný dech. Tenkrát by mě ve snu nenapadlo, že by se nějaký postarší muž, tak dobře vychovaný, tak vzdělaný, takový přítel mé budoucí tchyně, mohl chovat nepatřičně. Na chodbě se mi honem omlouval, svedl to na vypité víno, chvatně se zavřel ve svém pokoji.